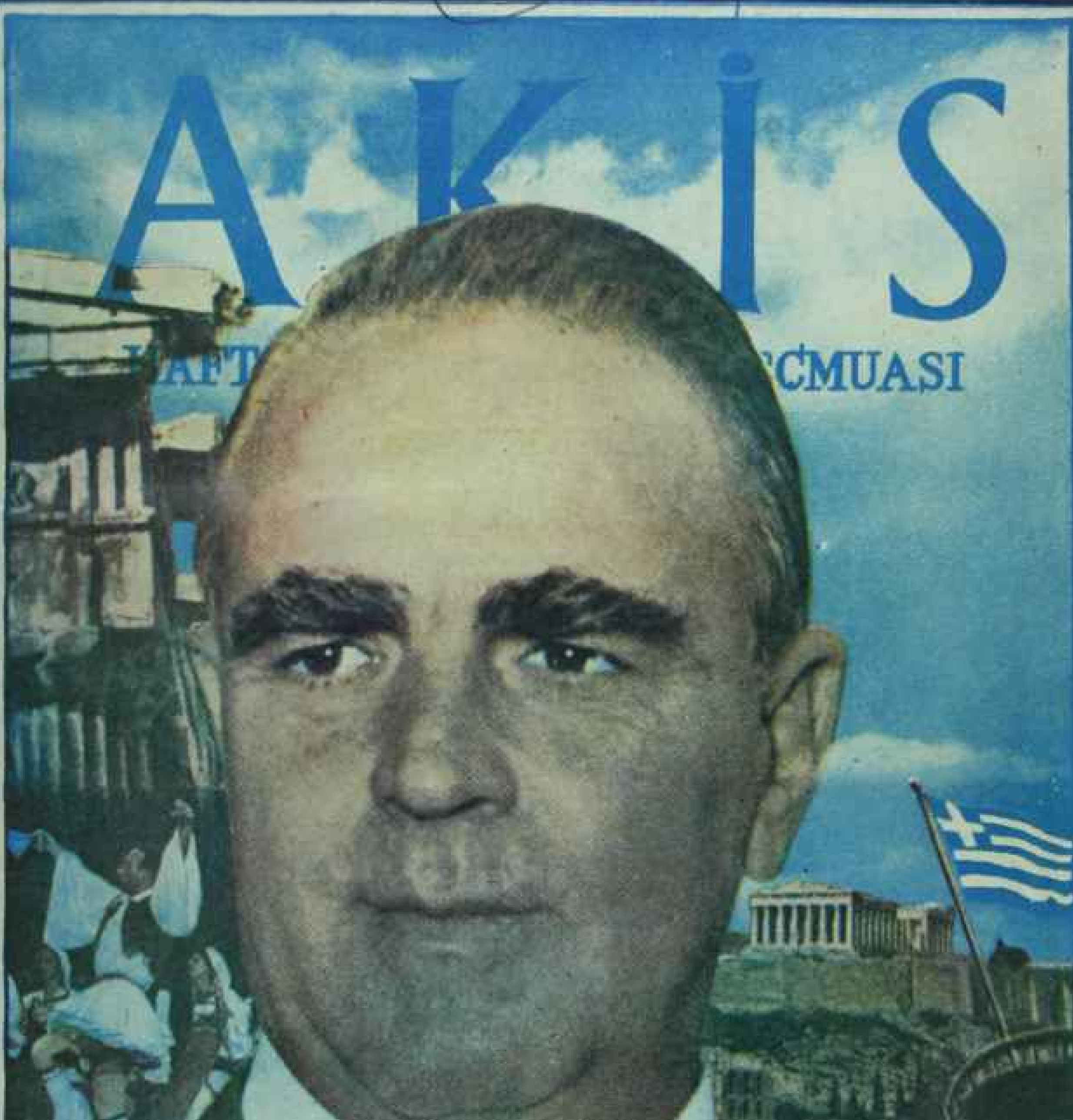
NİSAN 1962 SAYI:

AKİS

HAFT... MECMUASI

BAŞBAKAN KARAMANLİS
Sihirbaz Değil, Devlet Adamı

İnönü - Gümüşpala ihtilafının içyüzü

FİATI: 1 LİR

1962 BÜYÜK PURO - FAY MÜSABAKASINA

mutlaka katılınız

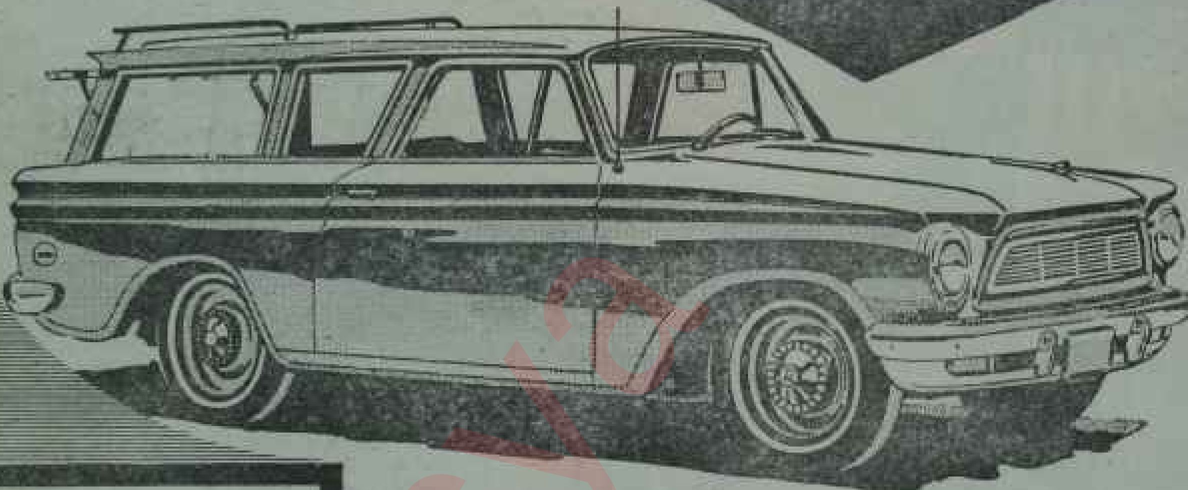
1 TALİHLİYE

Bedava

1962 model, yepyeni bir

RAMBLER

AİLE ARABASI

RAMBLER 62, halen Amerikada en çok aranan ve en çok satılan arabalardandır. En küçük arabalardan daha ekonomiktir (4 şişe ile 210 km.) Puro Fabrikasının hediyesi Rambler 62'yi, İstanbul, Levent, Büyükdere Cad., Puro Tuvalet Sabunu ve Fay Temizleme Tozu Fabrikalarında bizzat görebilirsiniz

MÜSABAKAYA İŞTİRAK ÇOK KOLAYDIR:

3 adet Puro Tuvalet Sabunu ambalâjı ile birlikte 3 adet yuvarlak Fay Temizleme Tozu üst kapağı biriktiriniz. Bunları bir zarfa koyup zarfın arkasına açık adresinizi yazarak P. K. 572 İstanbul adresine en geç 25 Haziran akşamına kadar postalayınız

MÜHİM:

a) Mektuplarınızı katiyen taahhütlü göndermeyiniz (pratik güçlükler oluyor)

b) Zarfların üstüne P. K. 572 — İstanbul'dan başka birşey yazmayınız (Puro Fabrikası v. s. gibi)

PURO - FAY MÜSABAKASI TALİHLİLERİ 1 TEMMUZDA BELLİ OLACAK:

Müsabakaya iştirak edenler arasında Noter huzurunda yapılacak kur'a sonunda 1 talihli RAMBLER AİLE ARABASINI, 100 talihli bir düzine Puro, 100 talihli 1 düzine Fay, 100 talihli 1 kutu Arı Bisküisi kazanacaktır.

terkibinde bol köpüklü deterjan bulunan FAY TEMİZLEME TOZU, en iyi kalite ve kalitesine kıyasla piyasanın en ucuz temizleme tozudur

Köpüklü - Deterjanlı

fay

Herşeyi Daha İyi Temizler

Terkibinde, krem hassaları bulunan PURO TUVALET SABUNU kalite mükemmeliyeti bakımından piyasada satın alabileceğiniz en âlâ Tuvalet Sabunu ve en müessir güzellik müstahzarıdır.

Bol Köpüklü ve Nefis Kokulu

PURO

Tuvalet Sabunları % de 100 saftır

Faal - 1706 — 224

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 3, Cilt : XXIII, Sayı: 406

Yazı İşleri:
Rüzgarlı Sokak No.: 16
Tel: 11 89 92
P. K. 582 Ankara
*

İdare :
Rüzgârlı Sokak No.: 18"
Rüzgârlı Matbaa
Tel: 10 61 96
*

Başyazar :
Metin Toker
•
AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER
•
Yazı İşlerini fiilen idare eden Mesul Yazı İşleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ
•
Karikatür :
TURHAN
•
Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
•
Klişe :
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları:
8 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) ! 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

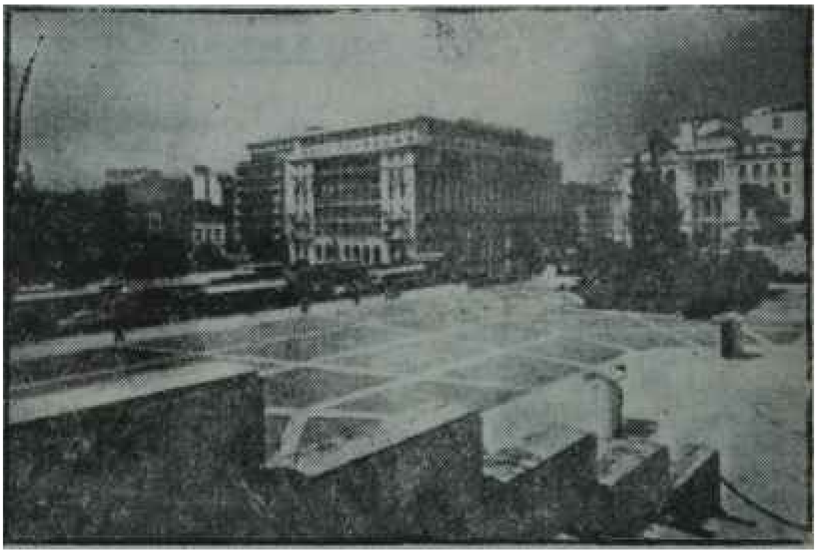
İlân şartları.:
Santimi: 20 lira
8 renkli arka kapak : 1.500 TL.
İlân işleri:
Telefon: 10 6196
Dizildiği yer:
Rüzgârlı Matbaa
Basıldığı yer:
Milli Eğitim Basımevi
FİYATI: 1 LİRA
Basıldığı tarih: 8-4-1962

Kapak Resmimiz

Başbakan Karamanlis
Yapıcı politika

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Atinanın meşhur Grande Bretagne Oteli
Karargâh

Bu hafta AKİS, bir bakıma iki parçadan müteşekkil. Karşınıza evvelâ, bir KALKINMA kısmı çıkacak. Bu, Karamanlisin Yunanistanının hikâyesidir. Orada, aşağı yukarı bizim şartlarımıza sahip bir az gelişmiş memleketin halka hiç bir aşırı yük yüklemeksizin ve hoplamalara, zıplamalara başvurmaksızın belini nasıl doğrulttuğunu okuyacaksınız. Hiç şüphe yok, bu yazıyı okuduktan sonra pek çok kimse "Canım, orası başka.. Baksanıza, dünya kadar görünmeyen gelirleri var!" diye düşünecektir. Doğrudur. Yunanistan böyle bir avantaja sahiptir. Ama, bilinmesi gereken husus şudur ki Yunanistanda da herkes, Türkiyenin tabii zenginliklerine, toprağına, imkânlarına gıpta etmekte, bunların lâyıkı veçhile işletilmemesi karşısında hayretini saklamamaktadır. Bir yunanlı iktisatçı, bu yazıyı hazırlamak üzere hususi surette Atinaya giden AKİS yazarına meşhur Grande - Bretagne otelinin heybetli Balonunda şöyle dedi:

"— Biz sizin zenginliklerinize sahip olsak, sıkıntının zerresini bilmezdik! Bir bizim memleketimize bakın, bir sizinkine..."

Görülüyor ki, karşılıklı olarak imkânlara gıpta etmek bir şeydir -bunu 'hem biz, hem yunanlılar yapıyoruz-, bu imkânlardan faydalanmak bir başka şeydir- galiba onu şimdilik, sâdece talihli komşularımız yapıyorlar-. Ancak unutmamak lâzımdır ki Türkiyede olup bitenler yunan işleri, Yunanistanda olup bitenler bizim işlerimiz üzerinde önemli tesire sahiptir. Yunanistanda bir demokratik idareyle kalkınmanın sağlanmış olması, bizim için ümit vericidir, cesaret vericidir. KALKINMA yazısını okuyanlar, barometrenin ancak siyasi istikrarın sağlanmalından sonra iyiye döndüğünü göreceklerdir. İbrenin orada kalması da, bu istikrarın devamıyla sıkı sıkıya ilgilidir.

KALKINMA yazısını. YURTTA OLUP BİTENLER kısmımız t» kip etmektedir. Orada, yeni bir siyasi buhran tarafından tehdit edilen Ankaranın bütün perde arkacını bulacaksınız. Bulacaksınız ve siyaset adamlarımızın bazılarına musallat olmuş anlayışsızlık, idrak kıtlığı ve safdilce ihtiras karşısında ibretle dudaklarınızı ısıracaksınız. Türkiyenin, istisnasız bütün yaralarını sarmak için tam bir huzura ve güvene muhtaç olduğu bir sırada ve tren raya girmek üzereyken yeniden kopardan gürültülerin gerçek içyüzü, hâdiselerin bilinmeyen tafsilât' nihayet oynanan oyunlar hiç aydınlık bir istikbal çizmemektedir.

Demokrasi Türkiye için tek çıkar yol olmasaydı ve bir başka alter natif daha bulunsaydı belki bu derece üzülünmeyebilirdl. Ama sadece halkın ruh haletine, temayülüne bakmak başka kurtuluş çâresi olmadığını görmeye yeter de artar bile.

Bari AKİS'in iki parçası, bir- küçük ibret levhası yerine geçse

Saygılarımızla AKİS

Cilt : XXIII, Sayı: 406

A K İ S

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

9 Nisan 1962

K A L K I N M A

Yunanistan

Mucize değil,

(Kapaktaki Başbakan)

Aşağıda okuyacağınız yazı bütün dünyada ve Türkiyemizde az gelişmiş memleketlerin kalkınmak için hangi metodu seçmeleri gerektiği konusunun büyük hararetle tartışıldığı şu sırada, mahallinde yapılmış incelemeler ve temaslar sonunda Metin Toker taralından kaleme alınmıştır. Metin Toker, isinde yaşadığımız tartlar altında bir ibret levhası teşkil eden Yunanistanı tamamile objektif ölçü kullanarak bütün cepheleriyle gözler önüne sermektedir. Teoriler üzerinde konuşulurken umumi efkarımıza sunulan bu canlı tecrübe, his şüphesiz çok geniş alâka uyandıracak ve çeşitli akislere yol açacaktır.

Bundan ikibin beş yüz yıl önce, eski Yunanda Aristid adını taşıyan bir devlet adamı yaşıyordu. Vatandaşları kendisine "Dürüst" lâkabım takmışlardı. Yunanistanm her tarafında herkes her gün onun doğruluğundan, hakşinaslığından ve meziyetlerinden bahsediyordu. Bir seçim sırasında bir yunanlı Dürüst Aristide geldi ve yazmasını bilmediği için lehinde oy kullanacağı adayın ismini oy pusulasına kaydetmesini istedi. Aristid vatandaşına, kime oy vereceğini sordu. Seçimde kendisi de adaydı. Yunanlı, Aristidin rakibinin adını söyledi. Dürüst Aristid rakibinin ismini yazdı, sonra adama sordu:

"— Sen, Aristidi tanır mısın?"

"— Hayır, tanımam,."

"— Peki, neden ona oy vermedin?"

Yunanlı omuzlarını silkti:

"— Dürüst Aristid, Dürüst Aristid.. Bıktım, mütemadiyen onun methiyesini dinlemekten! Kafa ağrıttı artık, Dürüst Aristid. Onun için, değişsin istiyorum.."

Tam ikibin beş yüz sene sonra bugün Atinada, Karamanlisin aleyhinde olanlara bunun sebebi sorulduğunda, en samimileri omuzlarını silkiyorlar ve diyorlar ki :

"— Karamanlis Mucizesi, Karamanlis Mucizesi... Bıktık bu Karamanlisin, Yunanistanı nasıl kalkındırdığım dinlemekten!"

Tarihin o uzak devirlerinden bu yana, değişikliğe sevdalı yunan karakteri hep aynı kalmıştır. Konatantin Karamanlis arka arkaya yedi yıldır Başbakanlık mevkiini işgal eden ilk yunan devlet adamıdır. Bu Yunanistan için bir yeniliktir ama galiba Karaman liste affedilmeyen de buhdan başka bir şey değildir,

"Denizler durulmaz dalgalanmadan" Karamanlis iktidara, Yunanistanm siyasî istikrarını arayıp ta bulamadığı buhranlı ve karışık bir devreden sonra geldi. Karışık devre 1944 Ekiminde, Papandreu başkanlığındaki mülteci Hükümetin alınanların çekilmesi üzerine yunan topraklarına ayak basışıyla başladı. Papandreu aynı senenin Aralık ayında, kabinesindeki komünist Bakanlarla uyuşamadı ve istifa etti. 1945 Ocağında General Plastiras Başbakan oldu. 1946'nın Mart ayında işgalden sonraki İlk seçimler yapıldı ve Halkçı Parti lideri Çaldaris iktidara geldi. Eylülde Plebisit oldu ve Kral II. Jorj Atinaya getirildi. 1947 Ocağında, Halkçı, Parti içinde ihtilaf çıktı ve Markezinis taraftarlarıyla birlikte ayrıldı. Nisanda Kral öldü Ve kardeşi Pol -bugünkü hükümdar- tahta çıktı. Ekimde Halkçılar Liberallerle koalisyona gittiler ve Sofulls Başbakan oldu. .

1950 Martında seçimler yapıldı. 14 siyasi parti bu yarışa girdi. Bıra-

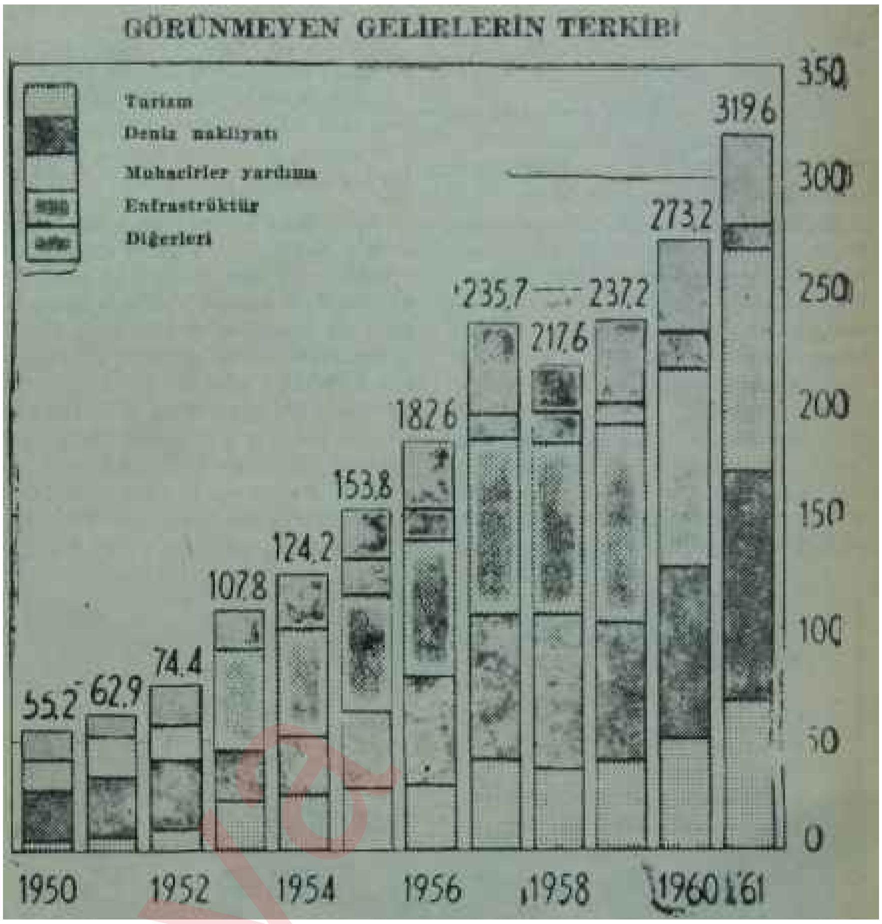
Yunan Kabinesi toplu halde

kınız bir partinin iktidari almasını, en çok milletvekili çıkaran iki parti dahi müştereken ekseriyeti sağlayamadı. Plastirasın EPEK'i, Venizelosun Liberalleri ve Papandreunun Demokrat Sosyalistleri Veniaelosun başkanlığında bir araya geldiler. Bir ay sonra, aynı koalisyonda Venizelos yerini Plastirasa bırakmak zorunda kaldı. 1950 Ağustosunda EPEK'in koalisyondaki yerini Halkçılar alınca Venizelos tekrar Başbakan oldu. Böylece, tek başına 1950 senesi Atinada tam dört Başbakan gördü. Bu işin yürümeyeceği o zaman anlaşıldı. Bunun üzerine, Başkomutan Mareşal Papagos politikaya atıldı. 1951 Eylülündeki seçimlerde Papagosun Yunan Topluluğu en fazla milletvekilliğini aldı ama, ekseriyet temin olunamadı. Bir hükümet buhranından sonra, Papagosun koalisyona yanaşmaması üzerine EPEK ile Liberal Parti Plastirasın başkanlığında birleştiler. Ancak O araba da bir yıl yürüyebildi. 1952 Ekiminde Kabine istifa etti ve seçimler yemlendi. Kasımda yapılan seçimler, Papagosun zaferiyle sonuçlandı.

İşte ancak ondan sonradır ki Yunanistan siyasi huzura kavuştu. Mareşalin büyük prestiji, kurduğu hükümetin iyi çalışmasına fırsat verdi. Başbakan, kabinesini Nisan ve Aralık 1954'te iki defa değiştirdi, fakat başında hep kendisi kaldı. 1955'te öldüğünde bir ara tereddüt hasıl oldu, fakat Kral Pol derhal Karamanlisi Başbakanlığa getirdi.

1955'ten bu yana yedi yıl geçmiştir. Bir sene içinde dört Başbakan değiştiren Yunanistanda, bunun yedi misli zamanda hep aynı şahsın Hükümet Başkanı kaldığı düşünülürse Karamanlısın "Değişmez"liğinin Aristidin "Dürüst'lüğünden daha önemsiz bir handikap teşkil etmediği kolaylıkla görülür. Ama devamlılığı ile uçarı vatandaşlarını sıkmış olsa da, Karamanlisin bir büyük avantajı vardır: Gerçekleştirdiği Yunan Kalkınması.

Geçenlerde bir gün, Atinanın gösterişli Üniversite caddesi -yunan başkentinin Beyoğlusu- üzerindeki Yunan Bankasının en üst kat salonunda tertiplenen bir projeksiyon esnasında, bu kalkınma bütün teferruatıyla seyircilerin gözleri önüne serildi.

On yılın hikâyesi

O gün, projeksiyon bitip te ışıklar yandığında geniş salonu alkış sesleri kapladı. Yunan Bankasının Genel Müdürü Prof. Zolotasın davetlilerinin ekseriyeti amerikalıydı ve içlerinden biri, o sırada Yunanistandan geçmekte olan bir büyük iş adamıydı. Milyoner amerikalının Atinada bulunduğunu haber alan yunan alâkalıları hemen bu seansı tertiplediler. Projeksiyondan sonra, otuz kişilik bir mükellef öğle yemeği verildi. -Bu zat Yunanistana Türkiyeden geçerek gitmiştir, ama Türkiyede hiç kimse mevcudiyetinden dahi haberdar olmamıştır-.

Seyirciler arasında ilk alkışlayan, milyoner iş adamı oldu. Onu, salonda bulunan diğerleri takip ettiler. Bu alkışlar, bir memleketin kalkınmasını son derece cazip grafiklerle gözler önüne sermeye muvaffak olan Yunan Bankasının idarecilerine olduğu kadar, insanı heyecanlandıran böyle bir kalkınmayı gerçekleştiren başarılı devlet adamlarına da idi.. Karamanlise en ziyade kızanlar dahi, onun bu tarafını inkâr edememektedirler.

Aslına bakılırsa, Yunanistan Karamanlisin Başbakan olduğu 1955 değil, Papagosun memleketi güven ve istikrara kavuşturduğu 1952 yılından itibaren kalkınma yolunda sağlam adımlarla ilerlemeye başlamıştır. Hatta mebde olarak 1950 yılını almak dahi kabildir. Nitekim bütün izahlarda 1950 ile son durum kıyaslanmaktadır. Grafiklerde hatlar 1950'den itibaren yükselmektedir. Ancak bunlar 1952 ve bilhassa 1955-56'dan itibaren dikleşmektedir. Papagos Kabinesinde, bugün muhalefette bulunan Markezinîsin yaptığı devalüasyon bu kalkınmanın temel taşım teşkil etmiştir.

Önce sağlam para

İkinci Dünya Harbi, sadece yakılmış ve yıkılmış değil, aynı zamanda ikiye bölünmüş bir Yunanistan bıraktı. Almanlar memleketi terkettikten sonra bu yaraların sarılması gerekirken milliyetçiler ve komünistler birbirlerine girdiler. Çetin bir iç harp 1944 ile 1949 arasındaki beş yıl, talihsiz Yurianistanı kasıp kavurdu. 1946-47'de mücadele tehlikeli bir hal alınca evvelâ İngiltere, sonra Amerika yardım elini uzattı. Buna rağmen son komünist çeteler, ancak 1949'un sonunda temizlenebildi. Gariptir, bu hengâme arasında yunan politikacıları birbirlerine girmekten geri kalmadılar ve bundan zerrece fütur duymadılar.

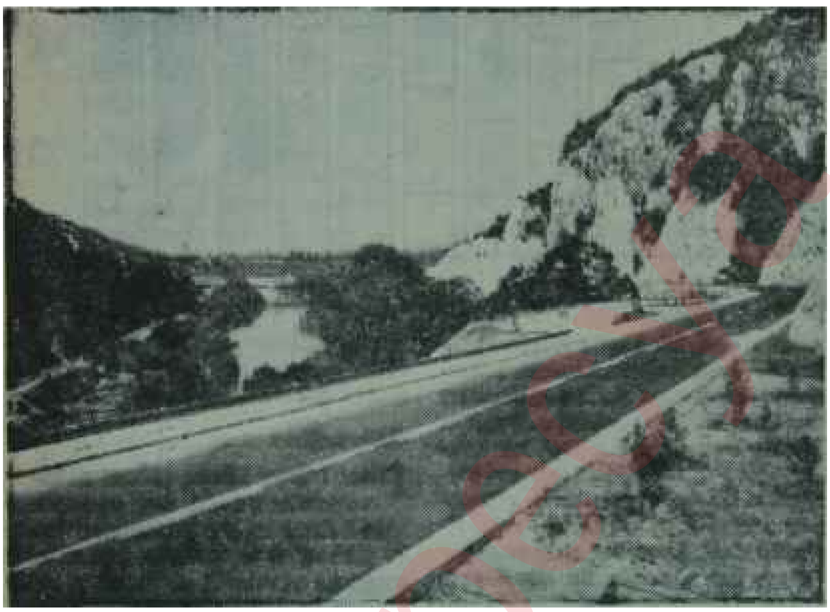
Yunanistan ilk,cesaretli adımı, parasına gerçek değerini biçmekle attı. Bu suretle ekonomi bir sağlam temel üzerine oturtulduktan sonra geniş görüşlü, ciddi ve plânlı hamleler birbirini süratle takip etti. Amerikanın Yunanistana yaptığı yalnız iktisadî yardım 1 milyar 200 milyon doları bulmuştur. Bu yardım -ki miktar olarak büyük kısmı 1944-1950 arasına isabet etmektedir- 1950 ile 1952 devre-

ünde yunan ekonomisinin gene başlıca desteğini teşkil etti.

Yunan idarecileri, işin başında duruma şöyle bir teşhis koydular: Yunanistan bir tarım memleketidir. XX. Asrın ikinci yarısında bir tarım memleketinin, normal şartlar altında, denk ticaret muvazenesi kurmasına imkân yoktur. İhracatın sağladığı döviz, mutlaka ithalata gidecek dövizden çok az olacaktır, Tediye mlivazenesindeki bu açığı, başka yollardan kapatmak lâzımdır. Bu başka yollar, iktisat lisanında "Görünmeyenler" diye bilinen gelirlerdir. Yunanistan, kendi "Görünmeyenler"ini dört kalemde topladı: Dış yardım, Gemicilik, Turizm ve Yabancı memleketlerdeki yunan muhacirlerin ana vatana gönderdikleri paralar. Yunan bütçesinde, 1950-52 yılları arasında en büyük gelir dilimini dış yardım teşkil etti. Fakat aynı devrede, yunanlılar bir kaç noktada prensip kararına varıp hazırlıklara giriştiler. 1) "Görünmeyenler" i arttırmak, 2) İçerde bir sanayi kurarak piyasayı doyurmak, 3) İhracatı mümkün nisbetînde fazlalaştırmak.

1952'den itibaren, Yunanistanın dış yardıma ihtiyacı azalmaya başladı.. Zira memleketin kendi gelirleri, tediye muvazenesinde daha önemli yer âldı. Böylece, bütçe grafiklerindeki dış yardım çizgisi gittikçe alçaldı. Buna mukabil, öteki hedeflere bilhassa Karamanlis iktidarı süresinde varıldı. 1950'de 55 milyon dolar olan görünmeyen gelirler 1961'de 320 milyon, oldu. Bu, aklın kolay alamayacağı bir harikulade yükseliştir. Bunun neticesindedir ki Yunanistanın 1050'de 54 milyon olan döviz rezervi halen 265 milyon dolara çıkmıştır. Hem de, ithalatın kısılmaması suretiyle..

Gerçekten yunanlılar, ithalatı kısmak gibi bir zecri tedbire gitmediler. "Kazan ve adam gibi yaşa" prensibini, baş tacı ettiler. 1953'ten itibaren, yani ilk hedeflere varılmasıyla birlikte tatbikine başlanan geniş liberasyon içinde ithalat süratle yükseldi. Bu yükselik, iki kanatta da oldu. Hem dışardan yatırım malzemesi daha çok getirildi. Hem de halkın artan istifa gücünü karşılamak üzere istihlak maddelerinin ithalatı genişletildi. Bugün Atinada, aklınıza gelen her şey dükkânlarda vardır. Fiyatını «dedikten sonra Yardley traş sabunundan Veuve Glicquot şampanyasına ve Chivas Regal viskisine Yunanistanda yok yoktur. Atmanın Pera Palası Grande Bretagne otelinde müşteriler yumurtalı ingiliz "bacon"uyla isviçre kakaosu içmekte, sonra sevdikleri marka amerikan sigarasını tellendirmektedirler.

Yunanistanda yeni yollar
Her yol kalkınmaya çıkar

Değirmenin suyu

ithalatın bu artış temposunu, ihracat takip edemedi. Ama yunanlılar için bu bir sürpriz olmadı. Zira, tarım memleketlerinin hususiyetini baştan hesaplamışlardı. Buna rağmen, yatırımların ve tarım sektörüne verilen önemin neticesi olarak on senelik devrenin ilk yarısında ihracat iki misli yükseldi, ikinci yarısındaki yükseliş temposu, tarım mahsullerinin milletlerarası piyasada karşılaştığı malûm müşkiller dolayısıyla daha yavaş oldu. Mamafih gene de son bir yıl sarfında ihracat yüzde 12 nisbetinde artmıştır. Önümüzdeki yıl, Yunanistanın tediye muvazenesinde ihracat hanesindeki rakkamın daha yüksek olması hiç kimseyi şaşırtmamalıdır. Zira 1961 yık, tarım sahasında fevkalâde bir yıl oldu,

Yunanistanın 1961'deki İthalatı 561 milyon dolardır. -Üç misli fazla nüfusa sahip Türkiyeninki de hemen hemen o kadardır,- İhracatın tutarı ise, 234 milyon dolardır, -Üç misli nüfusa sahip Türkiyeninki biraz fazladır, 300 milyon civarındadır-. İşte, "Görünmeyenler"in görünen tesiri kendini burada hissettirmektedir. Ticaret müvazehesihdeki bu açığa rağmen tediye muvazenesi fazlalıkla kapanmaktadır. Hem de, 1961 yılında Amerikan yardımından sadece 39 milyon dolar sağlanmış olduğu halde.. Karamanlisin Yunanistanı, işin başında çizdiği hedeflere varmayı bildi. 1953 yılında memlekete turizmden 22 milyon 725 bin dolar girmişti. Bu rakkam 1957'de 41 milyon 474 bin dolara, 1960'da 51 milyon 400 bin dolara, İ961'de ise tam 68 milyon dolara çıkmıştır. Yabancı turistin fert başına bıraktığı döviz itibariyle Yunanistan Avrupada, İngiltereden sonra ikinci durumdadır. Zira 68 milyon dolar, 400 bin kadar turist tarafından Yunanistanda sarfedilmiştir.

Görünmeyen gelirlerin asıl şayanı hayret artışı, gemicilikte oldu, 1961 yılında Yunanistan deniz nakliyatından 102 milyon dolar kazandı. Dışardaki yunanlıların gönderdikleri paralar ise, 98 milyon dolara baliğ oldu. Böylece, yunan drahmisi önce sağlam bir ekonominin temelini teşkil etti, sonra o sağlam ekonomi sayesinde kıymetini korudu. 1957'ye kadar açıkla kapanan yunan bütçeleri de, o yandan bu yana fazlalıkla kapanmaktadır ve bu fazlalık 1961 yılında 1,5 milyar drahmiyi bulmuştur.

Baş döndürücü rakkamlar

On sene, Yunanistan için on gerçek kalkınma yılı oldu. Bu devre zarfında sabit fiatlarla gayri safi milli gelir senede vasati % 6.4 olmak üzere % 97 arttı, fert başına düşen milli gelir 178 dolardan 315 dolara çıkmak suretile % 77 yükseldi. Zirai İstihsal % 90 bir artış gösterdi, fert başına düşen yiyecek maddeleri istihsali % 40 çoğaldı. Diğer taraftan sanayi istihsali senede % 8 e varan bir artış temposu ile on yıl zarfında iki mislinden fazla arttı. Milli gelirin artması istihlâki kamçıladığı gibi

millî gelirin daha yüksek bir nisbetinin yatırıma tahsis edilmesini sağladı ve yatırım nisbeti % 15,8 ten % 17.2 ye yükseldi, Yunanistan 10 senelik devre zarfında vasati ekonomik gelişme temposu itibarile Müşterek Pagar memleketleri ile mukayese edildiği zaman ikinci durumu işgal etmektedir. (Bati Almanya % 7.8, Yunanistan % 6.4, İtalya % 6.1, Fransa % 4.5)

Şu sırada Yunanistana giden herkesin temiz, pırıl pırıl şehirler, üstü başı mükemmel insanlar görmesi ve hig olmazsa büyük merkezlerde sefalete rastlamaması rakkamlarla ifadesi bu olan Yunan Kalkınmasının neticesidir. Yunanlılar bu başarıyla övtirtürlerken topraklarının fakir, tabii servetlerinin mahdut bulunduğunu eklemeyi unutmuyorlar. Düşünmek lâzımdır ki kalkınmaya ve milli gelirdeki yükselişe rağmen gene 600 bin yunanlı muhacir olarak çeşitli diyarlara gitmiştir. Ama, bilhassa 1955 senesinden beri takip edilen müsbet, sağlam ve uzun vadeli bir iktisadi program az geiişmiş bir memleketi, demokratik Sistem içinde, gelişmiş memleketlerin seviyesine süratle yaklaştırmıştır. XX. Asır Yunanistanının Dürüst Aristidi, Değişmez Karârrtânlisin büyük avantajı, böyle bir tecrübeyi başarıya ulaştırmış olmasıdır.

Gerçi siyasi rakipleri, yunan ekonomisinde istikrarın Karamanlisten çok önce başladığını söylüyorlar ama, elle tutulup gözle görülen müsbet neticenin gerçekleştirilmesindeki rolünü hemen hiç kimse inkâra cesaret etmiyor.

Papaliguras
Koordinatör

Pire Limanına havadan bakış
Bahriyeli yârim var

Bir avukatın serencamı

Konstantin Karamanlis uzun boylu, kır saçları ve ince yüzüyle yakışıklı, rahat tavırlı bir adam. Bugün 55 yaşında. Siyah gözleri zekâ pırıltılarıyla dolu. İnce dudakları, bu zekâda kurnazlığın eksik olmadığını gösteriyor.

Yunan Başbakanlarının makamı, Atinanın meşhur Anayasa Meydanına bakan Parlâmento binasının zemin katında bir küçük daireden ibaret. Karamanlis, çok geniş ama gayet sade döşenmiş bir odada çalışıyor. Bir yazı masası, önünde iki koltuk, etrafında sekiz kadar sandalya bulunan bir küçük toplantı masası. Duvarda, yağlı boya bir büyük resim. Bir kaç telefon. Başbakanın Özel Kalem Müdürü, avukat kâtiplerinin oturdukları vere benzer bir camlı bölmede çalışıyor. Zaten Karamanlis, politikaya atılmış bir avukat.

Yunan Başbakanı, Serezli. Protide doğmuş. Atma Üniversitesinde hukuk tahsili yapmış, 1932 de Setrez barosunda avukatlığa başlamış. Pek çok avukat gibi, politikanın cazibesine dayanamamış ve o tarafa aktarma etmiş. Siyasi hayatı, Halkçı Partinin bayrağı altında, Serez milletvekili olarak başlıyor. 86 yaşından itibaren bu Sıfatı muhafaza etmiş. 1946 da Çalışma, 1947'de Ulaştırma, 1948'de Sosyal Yardım, 1950'de Milli Savunma Bakanı.

1950, Karamanlisin hayatında bir dönüm noktası oldu. O tarihte Halkçı Partiden ayrıldı ve biraz sonra Mareşal Papagosun kurduğu Yunan Topluluğuna katıldı. Serazliler 1951 seçimlerinde de, 1952 seçimlerinde de bu eski milletvekillerine -başka eti» ket altında karşılarına çıkmasına rağmen- oy verdiler. Mareşal Papagos, kurduğu ilk hükümette genç politikaciyı Bayındırlık Bakanlığına getirdi. 1954'te, bir kabine tadilatı sırasında Karamanlis Ulaştırma ve Bayındırlık Bakanlıklarını uhdesine aldı. Bir yıl sonra, Mareşal Papagos öldü.

Başbakanın ölümü, hemen bir veraset meselesi açma istidadı gösterdi. Papagos, kendisine münakaşa edilmez bir veliaht bırakmamıştı. Alışılmış usul, Kralın Meclisteki partilerin liderleriyle istişare etmesi ve onların muvafakatıyla hükümeti kurma görevini bir şahsa vermesiydi. Pol, o yola sapmadı. Yunanistanda hiç alışılmamış bir şey yaptı; Başbakanlığı kendiliğinden, doğrudan doğruya Karamanlise verdi. Gerçi Karamanlis yunan politika hayatında tamamiyle meçhul bir şahsiyet değildi. Pek çok Bakanlıkta bulunmak suretiyle geniş tecrübe kazanmıştı, Bayındırlık Bakanlığı, başarılı bir Bakanlık sayılıyordu. Ama nihayet o tarihte Karamanlisin, Venizelos veya Papandreu, Çaldaris, hatta Markeainis ayarında bir şöhreti yoktu.

Buna rağmen Yunan Topluluğu, Karamanlisi benimsedi. İlk kurduğu kabine, Meclis Grubunda büyük ekseriyet sağladı.

Parti lideri

Yeni Başbakan bir süre, memleketti Yunan Topluluğu marifetiyle i-

Başbakan Karamanlis ve eşi
Milletlerarası bir *aile*

dare etti-. Fakat bir başkasının kurduğu partide, Başbakanlık hırkası dahi Karamanlise münakaşa edilmez liderlik payesini sağlamaya yetmedi. Yapacak bir tek şey vardı: Yeni bir parti teşkil etmek ve onun başına geçmek. Karamanlis de bunu yaptı. 4 Ocak 1956'da ERE adıyla anılan Milli Radikal Birliğini kurarak onun liderliğini aldı ve hemen seçimlere gitti. Şubat 1956 seçimleri, Karamanlise yeniden ekseriyeti verdi. Başbakan ikinci hükümetini kurdu ve kolları sıvadı, iki yıl, başını kaldırmamacasına çalıştı. Bir çok işle bizzat meşgul oluyordu. Bu sırada Kıbrıs meselesi buhranlı devrini geçirdi ve 1958'e doğru bir anlaşmaya varılması ihtimalleri belirdi. O zaman Karamanlis 1 Mayıs 1958'de istifa etti ve seçimleri yeniledi. 11 Mayıs seçimleri, ERE'ye mutlak ekseriyet sağladı. Başbakan, halk oyundan aldığı o kuvvetle daha cesur şekilde Yunanistanın iç ve dış meselelerinin üzerine yürüdü. Mesela Muhalefetin itirazlarına rağmen, Kıbrıs işini hal yoluna soktu. Geniş kalkınma hamlesine girişti.-Atinada yepyeni mahalleler meydana getirdi, geniş istimlâkler ve yollar yaptı. Sabahleyin altıda kalkıyor, çalışmalara nezaret ediyor, gece yarısından önce yatağına girmiyordu. Ama dünyanın takdir dolu gözleri önünde yepyeni bir Yunanistan yavaş yavaş meydana çıkıyordu.

Kennedy'nin daveti üzerine Amerikaya, oradan da Başbakan Diefenbaker'm misafiri olarak Kanadaya gittiğinde büyük İtibar ve misafirperverlik gördü. Cazip eşiyle birlikte Karamanlisler çok sükse yaptılar. O kadar ki Bayan Kennedy, Karamanlislerin davetini kabul ederek Yunanistana geldi, bir hafta geçirdi. Böylece bütün dünya Yunanistandan bir defa daha bahsetmek fırsatını buldu. Karamanlis, demokratik bir rejim içinde ve kapitalist sistemle bir geri kalmış memleketi çağdaş uygarlık seviyesine çıkaran adam olarak bilhassa anglosakson âleminde geniş sevgi topladı.

Bir iktisat politikası

Karamanlislerin 1955 ile 1961 arasındaki politikasının temelini, hususi teşebbüse rahat çalışma imkânı vermek ve onun gayretlerini, yatırımlarını kalkınma planında gösterilen istikametlere yöneltmek teşkil etti. Başbakan, bir profesyonel iktisatçı olmadığı halde iktisat meselelerini kavramaktaki meharetiyle, pek çok sahada olduğu gibi iktisatçılıkta da amatörlüğün profesyonellikten üstün olduğunu ispat etti. Ama etrafına, mükemmel iktisatçılardan müteşekkil bir ekip almayı da ihmal etmedi. Şimdiki müşaviri Gustis, patronu için "ekonomi sezisi görülmemiş derecede tekâmül etmiş bir mahlûk" demektedir. Bu sözde, fazla bir mübalâğa yoktur. Karamanlis, yürütmek istediği politikanın her şeyden evvel fiyat istikrarına dayanması gerektiğini hemen hissetti. Nitekim 1950 ile 1951 arasında toptan eşya fiyatları endek-, si senede vasati % 0,7, geçim endeksi % 1,9 arttı. Bunun neticesi olarak Drahmi milletlerarası piyasada itimat edilen sağlam bir para haline geldi. Geçen hafta içinde bir yunanlı şöyle dedi:

"— Cebinizde kendi memleketinizin parası, drahmi olduğu halde yabancı diyarlara gidip onun oralarda dolar muamelesi gördüğüne şahit olmak milli grurunuzu öylesine okşuyor ki..."

Paranın sağlamlığı neticesi, bankalardaki mevduat 1955'te 3 milyar 100 milyon drahmiden 1961'de 19 milyar 720 milyon drahmiye çıktı. Bu, sabit ve işletme sermayesi için finansman imkânlarını genişletti. Husu si sektöre verilen kredi yekûnu 1955 te 11 milyar 158 milyon drahmiydi. Karamanlis onu, 1961'de 29 milyar 502 milyon drahmiye çıkarttı.

Karamanlis, kaz gelecek yerden tavuğu hiç bir zaman esirgemedi. Yunanistanm gemi nizamnamesini değiştirip, Panama ve Liberya nizamnamelerine eş bir yenisini yaptı. O zamana kadar sayısız yunanlının gemisi, bir takım vergi kolaylıkları dolayısıyla Panama ve Liberya bandırası altında sefer yaparken hepsi yunan bandırası çekti. Bu, hem Yunanistana deniz nakliyatından daha çok gelir sağladı, hem de yunan ticaret filosu Amerika, İngiltere ve Norveçten sonra dünyanın dördüncü büyük filosu oldu.

Karamanlis, devletin geniş sermaye iştirakiyle bir Sanayi Gelişme Şirketi kurdu.Bu anonim şirketin idare meclisinde devleti iş adamlarıyla temsil ettirtti. Bu şirket, başka iş adamlarıyla yeni şirketler kurmakta ve bazı sanayi dallarına el atmaktadır Yeni şirketler gelişip kâra geçince devlet, kendi elindeki hisse senetlerini özel sektöre kazançla satmaktadır. Böylece, bir teşvik görevi, kâr da sağlanarak yerine getirilmektedir. Bugün bu usulle, aluminium sanayii kurulması tecrübesine girişilmiştir.

Karamanlisin ekonomi politikası hakkında Gustisin söylediği şudur :

"— Bir atı su içmekten alakoyabilirsiniz. Ama bir atı su içmeye zorlayamazsınız. Özel teşebbüs te böyledir. Onu, zorlamalarla iş yapmaya sevkedemezsiniz. Mesele, uygun ortamı komplekse kapılmadan yaratabilmektir. Aşırılığa gidildi mi, o zaman gemi çekebilirsiniz."

Aslında yunan iktisadi, sadece özel sektör üzerine de bina edilmiş değildir Karamanlisin genç ve cerbezeli Koordinasyon Bakanı Papaligaras Yunan Kalkınmasının felsefesini şöyle anlattı:

"— Temel işleri, ancak devlet yapabilir. Bu, iktisadımızın enfrastrüktürüdür. Yollar, limanlar, posta, tele-

Yunan Kral ailesi bir törende

Ne alırım,, ne satarım

ton, atom sanayii.. O bakımdan, devletçiyiz. Ama bu temelin üstünü özel sektör kuracaktır. Zira, tecrübeli iş adamları oradadır. Devlet, kendi memuruyla asla iyi tüccar olamaz. Memur, ticari sorumluluk duygusuna hiç bir saman sahip olamayacaktır. Nihayet, orada dönen kendi parası değildir ki.."

Gerçekten Karamanlis, devletçiliği reddetmedi. 1953-54 mali yılında resmi sektör yatırım tutarı 1 milyar 275 milyon drahmiyken bu miktar 1962'de 6 milyar drahmiye çıkarılmıştır. Böylece, Yunanistanda devlet sektörüyle özel sektör mtikemmelen ve ikinciye bütün kolaylıklar gösterilerek elele yürütüldü. Karamanlis, 1961 Ekimine işte böyle geldi.

Bir zaferin dertleri

Yunanistanda son seçimler, 1961'in 29 Ekiminde yapıldı. Karamanlis ekseriyetini muhafaza etti ama, şu anda başı hayli ağrımaktadır. Muhalefetin bir büyük bloku seçimlerde baskı yapıldığını iddia etti ve neticeyi tanımadı. Papandreu ve Venizelosun başkanlık ettiği bu bloka göre Karamanlis Demokrasiyi katletmiştir. İktidar meşru değildir. Seçimlerin, kendi istedikleri şartlar altında yenilenmesi lâzımdır.

Bugünlerde, Yunanistanda moda bir edebiyat, "Adnan Menderes Edebiyatı". Adnan Menderes, Kostantin Karamanlistir! Tıpkı birincisi gibi ikincisi de iktidarda kalmak için her baskıva başvurmaktadır. Ancak, yunanlıların bunu sadece kendi Başbakanlarına hücum etmek için kullandıkları ve komşu memleketin eski Başbakanını pek iyi bilmedikleri hemen anlaşılıyor. Bu paralelin zahiri çizgiler göz önünde tutularak ve kütle istihlaki için çizildiğinin delili bizzat Papandreunun sözleridir

Karamanlisin er amansız rakibi, "Basın hürriyeti kısılmış mıdır?" sualine samimiyetle:

"— Hayır! Böyle bir şey söyleyemem. Gazeteler istediklerini, istedikleri kelimelerle yaşabilmektedirler" dedi;

Buna mukabil Muhalefet lideri, Radyonun tarafsızlığından şikâyetçidir.

"— Toplantı hürriyeti zedelenmiş midir?"

"— Böyle bir şey yok.. Toplantı Ve mitinglerimizi rahatça yapıyoruz."

"— Hapishanede hiç gazeteci var mıdır?"

"— Hapishanede gazeteci mi? Ne münasebet!."

"— Hükümette nüfuz ticareti yapanlar mevcut mu ve Karamanlisin bunu teşvik ettiği yolunda bir şikâyet duyulmuş mudur?"

"— Hayır. Bunu iddia etmek kabil değildir."

Karamanlis ile Menderes arasındaki benzetiş, Karamanlisin ekonomi politikasını tenkit edenlerin gösterişli işlerden şikâyeti esasına dayanmakta ve oradan hareketle başka noktalara varmaktadır. 29 Ekim seçimlerinde hile yapıldığı feryadı, tabii benzetişi kuvvetlendirmiştir. Ancak, unutulan bir başka esaslı nokta da memleketin sağlam kuvvetlerinin, belki solcu gençlik hariç, Muhalefetin değil, İktidarın arkasında bulunduğudur, Ordu, ortanın solunda değil sağındadır. Nihayet, iki adamın iki eseri arasında ciddi ve nihai neticeler bakımından fark, paraleli çok zedelemekte ve propagandanın daha ziyade demagoji kısmını kuvvetlendirmektedir. Buna rağmen, "Yunanlı Menderes" sloganı, yunan muhalefetinin şu anda başlıca hücum silâhlarından biridir. Karamanlisin bu benzetişten fazla hoşlanmadığım görmek için, büyük nüfuz kudretine sahip olmak şart değildir.

lehte ve aleyhte

Son seçimlere tekaddüm eden yunan politika hayatında, baş rolü önce meşhur EOKA'cı Grivas oynadı. Komitecilikten sağladığı şöhreti bit siyasi ehvestisman olarak kullanmak istedi. Fakat Kıbrıslı çetecinin, seçimlerde büyük halk kütlelerini Karamanlisin aleyhine çeviremeyeceğl çabuk anlaşıldı. Bunun Üzerine, kendisini destekleyen partiler ayrıldılar, Grivas da sahneden bir kuyruklu yıldız gibi geldi ve geçti. Onun yerine, merkez partilerini eski Başbakan Papandreu bir bayrak altında topladı. Böylece yunan seçimlerine sağda Karamanlis, ortada Papandreu ile iki müttefiki Vehizelos ve Markezlnis, solda, da komünist EDA girdiler.

Karamanlis bu seçimlerde, bir yandan zaferi kazanmaya çalışırken di-

ğer taraftan da Muhalefetin bir milli muhalefet olması için gayret sarf etti. Selânikteki en meşhur seçim nutkunda, eğer kendisine oy verilmeyecekse Merkezin tutulmasını söyledi. Gergi daha sonra, yarış kızışınca bu tavsiyede bir küçük değişiklik yaptı ve seğmenlerden kendisine oy vermeyeceklerse evlerinde kalmalarım istedi ama, her halde komünistlere kargı ciddiyetle savaştı.

Muhalefet, yunan vatandaşının hayat seviyesini gözle görülecek şekilde yükseltmiş olan ERE'nin karşısına Karamanlisi varlıklı sınıfların temsilcisi diye suçlandırarak çıktı. Başbakan, zenginleri tutuyordu. Refah, Atinadan dışarıya pek az çıkmıştı. Yunanistanın büyük şehirler dışında kalan yerleri hala sefil ve perişandı. Sosyal adalet gerçekleşmemişti. Karamanlis, yunan ekonomisine bir yıldızdı cila sürmekte yetinmişti. Kendileri daha iyi yapacaklardı. Papandreu "Kazanmak için liberalizmi, dağıtmak için sosyalizm" sloganını benimsemişti. Hükümeti, israfla itham ediyordu. Bu arada, Atina civarındaki Parnes dağı üzerine kurulmuş çok şık, çok lüks; çok konforlu ama gerçekten yeri iyi seçilmemiş ve pahalıya malolmuş, bu yüzden de işlemeyen bir otel, doğurduğu tartışmaların sonucu Akro polün şöhretini aştı. Seçim kampanyası çetin oldu. Karamanlis, zafer bekleyen Muhalefetin ümidi hilâfına kati başarı kazandı. Seçimlerin bir neticesi de, komünistlerin uğradığı hezimettir. Geçen seçimde oyların % 24'ttnü alıp Meclise 79 milletvekili so-

Markezinis
Verimli yatırım

Papandreu
Yıldırım dağıtıyor

kan EDA 29 Ekim seçimlerinde oyların % 15'i ve 24 milletvekiliyle yetindi. 300 kişilik Parlamentoda Karamanlis 176 yer, Muhalefet 100 yer aldı. Sonradan üç milletvekilini Karamanlise kaptırınca, nisbet 179 ile 97 oldu.

O zaman Merkez Birliği, seçimlere fesat karıştırıldığı sloganıyla ortaya çıktı.

Muhalefet ve liderleri

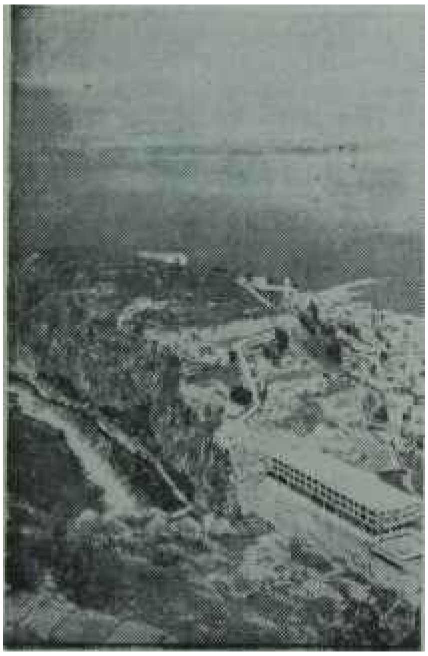
Merkez Birliğinin fiili başkanı Papandreu 73 yaşında. Uzun boylu, dinç, saçları ve, kaşları beyazlaşmış, iri burunlu bir adam. Son derece zeki. Güzel konuşmasıyla maruf. Romantik bir tarafı var, hislere hitap ediyor. Parlamentodaki basit döşenmiş odasında Yunan Demokrasisini kurmak tarihi misyonunun kendisine mevdu olduğunu söyledi. Büyük lâflardan hoşlanıyor ve 73 yaşında olduğundan önünde fazla zaman kalmadığını anlıyor. Karamanlisi, seçmenlere baskı yapmakla suçlandırdı. Yunan seçimlerinde Ordu ve Memurlar ayrı oy kullanmaktadırlar. O zümre, % 85 nisbetinde Hükümeti tutmuştur. Sadece Ordu için bu, % 95'e çıkmaktadır. İhtiyar lider, bunda baskıyı sebep olarak görüyor. Köylerde de jandarmalar, Karamanlise oy vermeyecekler hakkında komünistlik suçundan dosya açılacağını söylemişler, hatta yer yer fazla inatçı seçmenleri dövmüşlerdir. Papandreu, yeni seçim istediğini açıkladı. Yalnız, bazı şartları vardır. Yunanistanda seçimlerden önce Hükümet istifa etmekte, seçimleri tarafsız bir hükümet yapmaktadır. Nitekim 29 Ekim seçimleri General Dovasın başkanlığındaki geçici bir hükümetin murakabesi altında cereyan etmiştir. Papandreu böyle bir hükümetin asgari altı ay iş başında kalmasını, Karamanlısın bu altı ay iktidardan uzak tutulmasını, bilhassa İçişleri ve Milli Savunmanın "kendi güvenlerine sahip" ellere bırakılmasını ve bütün devlet teşkilâtının -Ordu dahil- Karamanliscilerden temizlenmesini, seçimlere ondan sonra gidilmesini istemektedir. Tabii bu, olacak şey değildir.

Papandreu Parlâmentodaki odasında, ateşli kelimelerle bunun savaşını Mecliste, Adalet önünde ve Halk nezdinde sonuna kadar yapacağını bildirdi. Nitekim Merkez Birliği Parlamentoda, kendi tekliflerinin dışındaki tekliflerde oy kullanmamakta, müzakerelere katılmamaktadır. İktidarı tanımamaktadır. 25 Mart günü, Yunan İstiklâlinin yıldönümünün Kilisede kutlandığı gün Papandreu önünden geçen ve kendisine başlarıyla hafif selâm veren Başbakan .ile Bakanlarını görmemezlikten geldi, başını çevirdi. İktidar ile Muhalefet arasındaki hava bu derece gergindir.

Papandreunun müttefiki Sofokles Venizelos, büyük Venizelosun oğlu. Kısa boylu, konuşma kabiliyeti fazla olmayan, 68 yaşını göstermeyen bir adam. Şahsi meziyetlerinden ziyade, heybetli babasının siyasi şöhretini kullanıyor. Bizim Fuat Köprülü tipinde

Venizelos
Yunan Köprülüsü

Turistik Pelopones

Altın yumurtalı tavuk

bir politikacı. Şimdi, Papandreunun dümen suyunda, fakat kendisini o cephenin gerçek lideri ve beyni sanıyor.

İstikbalin adamı

Öeçuntterden sonra bu "Hile!" feryatlarına kapılmayan, Markezinis oldu. Markezinis, Karamanlism o yoldan yenilmeyeceğini anlamakta güçyük çekmedi. Bu yüzden, kendi Terakkiperver partisini Merkez Birliğinden çekti.

Markezinis 53 yaşında, ortadan kısa boylu, enerjik, dinamik ve kuvvetli bir iktisatçı. Hadiseleri kolaylıkla ve doğru şekilde değerlendiriyor. Kanaatince, Papandreunun açtığı kampanya milli muhalefeti yıpratacaktır. Bu ise, komünistlerin ekmeğine yağ sürecektir. Şimdi Markezinis, yunan halkına kendisini yeni bir alternatif olarak sunmaktadır. Bir defa, meşhur devalüasyonu yapmak suretiyle ekonomik kalkınmada rol ve pay sahibi olduğunu herkes kabul etmektedir. Mareşal Papagos kendisine bir veliaht düşünmüşse, bunun Karamanlis kadar Markezinis de olması mümkündür. Papagosun bu başarılı Bakanı, fazla mesafeyi çok az zamanda katettiğinden dolayı 1955'te nefessiz kalmıştır. Ama, Karamanlis Papandreunun kampanyasıyla, Papandreu da bu kampanyanın ta kendisiyle yıpranıp ta gerçekten bir seçim zarureti ortaya çıktığı takdirde Markezinisin aradan fırlayıp başı alması ciddi bir ihtimaldir.

Markezinis, seçimlerdeki hile ve bas kıyı da mübalağa etmemektedir. 29 Ekim seçimleri şüphesiz kusursuz yapılmamıştır. Yer yer aşırılıklar olmuştur. Elle tutulur vakalar vardır. Seçmenlere tesir edilmek istenmiş ve Devlet mekanizması yüzdeyüz tarafsız davranmamıştır. Markezinis şöyle dedi:

"— Ama bunların, seçimlerin nihai neticesine tesir ettiğini söylemek kabil değildir. Belki ERE 179 değil de, 160 milletvekili çıkaracaktı. Ama yunan halkının bu defa iktidarı muhalefete tercih ettiği ' muhakkaktır. Bunda, göz kamaştıran icraatın rolü büyüktür."

Markezinis, gerçek kalkınmayı Muhayyele, Cesaret ve Teşkilâtın bir adamda toplanması sayesinde mümkün görmektedir. Karamanlise bulduğu kusur, muhayyeleden fazla nasibi olmamasıdır. Markezinis, Atmanın gözde mahallelerinden birindeki evinde:

"— Karamanlis başarılı neticeler aldı. Ama bu, binasını benim kurduğum temel üzerine yükseltmesi sayesindedir. Halbuki şimdi Yunanistan, önünde yeni ufukların açılmasına muhtaçtır. Karamanlis, buna muktedir değildir.."

İstikbalin gösterdiği

Yunan politika hayatında ilk defa görülen bir huzur ve istikrar devresinde, demokratik sistemle, bir neslin omuzlarına bütün bir istikbalin -o da, pek şüpheli bir istikbal- bütün yükünün yükletilmesine lüzum bırakılmaksızın Karamanlis kalkınmayı gerçekleştirmiştir. Bu kâğıt üzerinde değil, her sınıf halkın gündelik hayatında gözle görülen bir ciddi refah getirmiştir. Her akşam, şehirlerden dünya kadar uzak lokantalar, tavernalar, eğlence yerleri ağzına kadar doludur. Yunanlı rahat ve mesuttur. Memleketin ilerlemekte olduğuna dair, yüreğinde samimi inanç vardır, işlerin iyiye gittiğini bilmek, karamsarlığı -ve. onunla beraber tehlikeli temayülleri- ortâdan kaldırmıştır. Bugün Yunanistanda komünizm, en zayıf halindedir. Bu yüzdendir ki Karamanlis sadece yunan komünistlerinin değil, beynelmilel komünizmin başlıca hedeflerinden biridir.

Ama, memleketin önündeki bütün tehlikeler kalkmış değildir. Bugün Yunanistanda adam başına düşen milli gelir vasatisi 350 dolar civarındayken birbuçuk, iki milyon yunanlı dağlık bölgelerde ve küçük adalarda yılda 50-100 dolarlık bir gelirle yetinmektedir. Erozyon, yer yer toprağı tehdit ekmektedir. Ormanların köylüler ve keçiler tarafından elbirliğiyle yok edilmiş olmasının acısı gittikçe daha iyi hissedilmektedir.

Yunanistan, Müşterek Pazara girmiştir. Bu, bir büyük avantaj olduğu kadar bir büyük tehlikedir de.. Gerçi bu üyelik, şartlıdır ve Yunanistan a adapte olması için mehil tanınmış-

Yunanistanda muhteşem Mont Parnes oteli

İçi bizi yakar, dışı sizi

Melina Merkuri - Nana Muskuri
Hoş *sedalar*

tır. Ama bu müddetli} sonunda yunan sanayii Avrupaya ayak uyduramadığı takdirde, birden çökme tehlikesiyle karşıkarşıya kalacaktır. Memleketin büyük iş adamlarından Pesmazoğlu -Ankarada Büyük Elçi olarak bulunmuştur-, Kifisyadaki malikânesinde şöyle dedi:

"— Yunanistan, Avrupanın turistik bölgesi veya tarım sahası olarak kalamaz. İstikbalimizi emniyet altına almak için sanayi şarttır."

Bu sözdeki gerçek payı büyüktür. Yunanistan, özel teşebbüse düşmanlık değil, anlayış göstererek sanayimi geliştirmeye çalışmaktadır. Ancak bu, kolay bir hamle değildir.

Ama, bunların hepsinin üstündeki mesele yunan ekonomisinin "Görünmeyenler" sayesinde[1] ayakta durduğu, "Görünmeyenler'in ise en ziyade dünyadaki ve memleketteki istikrar, huzur sayesinde Yunanistana aktığıdır. Terazinin muvazenesi bozulduğu an, cereyanın istikameti hemen değişecektir. Papandreunun açmak istediği kampanyanın ne getireceği bu bakımdan meçhuldür. Muhalefet ilk mitingini Giritte yapmış ve Papandreunun konuştuğu toplantıya alâka gösterilmemiş değildir. Gerçi Markezinis, Papandreunun bir yıldınm harbine giriştiğini, fakat netice alamadığını, şimdi siper savaşı yapacağını, onda ise hiç şansı bulunmadığını söylemektedir ama, yunan idarecilerinde kalkınmanın otoriter rejimle daha kolay olabileceği yolunda, bezginlikten mütevellit bir sıkıntı hissedilmektedir. Ancak hu bir ciddi arzu olmaktan ziyade, Karamanlisin iktisat müşaviri Gustisin belirttiği gibi bütün gün şehirde didinip yorgun düşen adamın evine döndüğünde "Bıktım bu hayattan! Nedir çektiğim? Gidip bir köye kapansam, orada tavuk yetistirsem" demesine ve ertesi sabah geme, tıpış tıpış ve arzu dolu halde işine gitmesine benzemektedir.

Nitekim Karamanlis de, sade döşenmiş Başbakanlık odasında -zaten, zenginlerin hâmisi diye bilinen Karamanlis Atinanın yeni bir mahallesinde basit bir apartman dairesinde oturmaktadır, hiç bir lüksü yoktur, hakkında en ufak dedikodu mevcut' değildir, hayatını politikaya vermiştir ve devlet kasasını kendi cebi sanan bir zihniyete sahip olmamıştır- yan şaka, yarı ciddi söyle dedi:

"— Ben, sıkışınca seçim yaparım!"

Memleketin avantajları

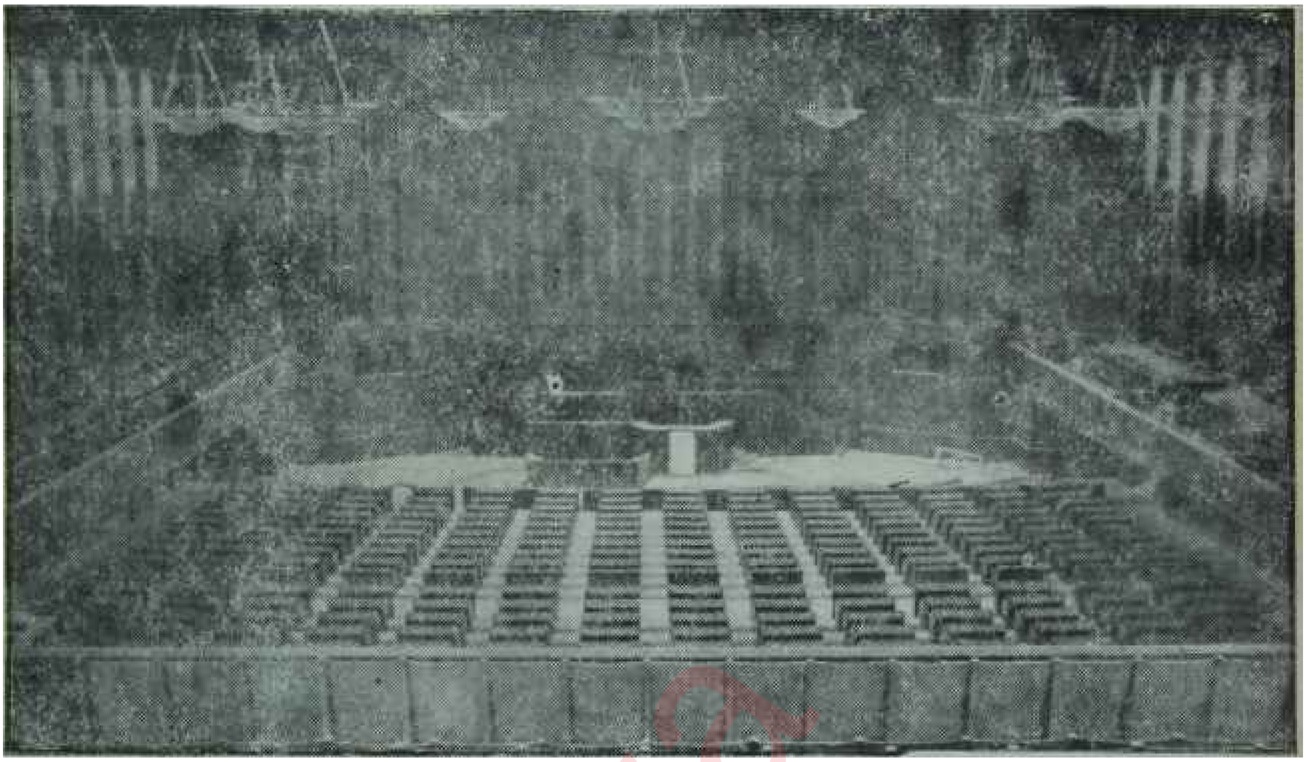
Yunanistan bu geçici güçlüklerin yanında, ciddi avantajlara sahiptir. Bir defa, Avrupanın kapısında, milletlerarası hayata girmiş bir beldedir. Yunanistanda bir artist var: Melina Merkuri. Şöhreti, milletlerarası. Yunaniatanda bir şarkıcı parlıyor: Nana Mushuri. Hemen, Avrupada ismi duyuldu. Yunanistanda bir besteci var: Hacizaki -Pire Çocukları şarkısının bestecisi-. Dünya ölçüsünde bir şöhret. Milletlerarası piyasanın bir rüknü olmak, büyük mazhariyet. Bunun bir sebebi de, her yana sayısız yunanlının yayılmış olması ve bunların, bulundukları memleketlerde mevki elde ettikleri gibi kendi yurtların} da unutmamaları. İşte; bunların en şöhretlisi: Onassis, Yunaniatanda bir zengin var: Bodosaki. Kıbrısta 5 milyon ingiliz lirası kıymetinde -200 milyon türk lirası- tesis varmış. Kıbrıs Cumhuriyetine doğum hediyesi olarak vermiş! Yunaniatanda nice yol, stadyum, âbide, eser, hastahane, müze, kütüphane zengin olmuş yunanlıların vatanlarına hatırasıdır.

Ama yunanlı uçandır, ama yunanlı değişiklikten hoşlanır, ama yunanlı çabuk bıkar, yunanlı Akdenizlidir. Huzurun ve istikrarın mimarı Karamanlis geçenlerde Atinada, Yunanistan hakkındaki intibalarını sorduğu bir yabancı gazeteciden şu cevabı aldı:

"— Yunanistanın derdi on senedir güzel, becerikli, intizamlı, müşfik ve anlayışlı bir kadınla evli kocanın derdine benziyor. Adam her şeyden çok memnun, rahatı yerinde ama on senedir her akşam eve döndüğünde karşısında hep o aynı kadını buluyor. Bir küçük maceranın, hafif bir çapkınlığın, bir Yaa Bekârlığının hasreti içinde. Kurtlarını dökse ferahlayacak ve evine, karısına bir süre daha gene dört elle sarılacak.. Benini gördüğüm bu!"

Karamanlis neşeli bir kahkaha attı:

"— Sanırım, doğru söylüyorsunuz!"

T. B. M. M. nin bomboş salonu
Sağduyuyu bekliyor

Millet

Tam durulurken..

Bitirdiğimiz hafta Ankara, bilhassa haftanın sonlarında, heyecanlı günler geçirdi. Heyecanın sebebi, birden kulakları dolduran çatırdı sesleridir. Bu seslerin Koalisyondan geldiği düşünülürse, heyecanın hikmeti kolaylıkla anlaşılabilir. Sesler dinmemiş ve Koalisyon sağlam temellere kavuşmamıştır. Hatta, hiç olmazsa bugünkü şekliyle ve bugünkü statüsü içinde C. H. P. -A. P. ortaklığının devam edemeyeceğini söylemek fazla karamsarlık değildir Bir ciddi revizyon, hiç kimseyi şaşırtmamalıdır. Ancak revizyon, Hükümeti teşkil edenlerin şahıslarından ziyade Koalisyonun prensiplerinde olacaktır. Bir blokun iki kanadından birinin başında olan lider o bloka karşı muhalefette Muhalefet Liderlerinden ileri olmaya çalışır ve bunun fiili delillerini verirse, herkesin en kısa zamanda sorumluluklarıyla karşı karşıya bırakılmasında şaşılacak cihet yoktur. Gerçekten, bitirdiğimiz haftaya kadar iktidar partilerinde şahıs meselelerinden ileri gitmeyen ve daha ziyade Bakan olamayanların, bilhassa ehliyetsizlikleri aşikâr hale gelmiş Bakanlara karşı cephe almalarından ibaret kalan karışıklıklar çapım değiştirdi ve milli seviyede bir buhranın antişambrını hazırladı. Memleketin bu buhranı atlatmak, antişambrdan buhranın tâ içine yuvarlanmamak için gene ciddi gayret göstermesi gerekecektir.

Durum, bitirdiğimiz haftanın sonunda gökleri bir defa daha Büyük Meclise çevirdi. Büyük Meclis, hâdiselerin gerektirdiği olgunluğu gösterip te hakikaten milletin buhranlı zamanlarında tek ümit kaynağı olduğunu ispat edebilirse sâdece onun mensupları ve siyasi partiler değil, ama topyekûn demokratik rejim inanılması güç bir ilerleme kaydedecektir. Zira, insanlar gibi rejimlerin de gerçek itibarlarını buhranlı günlerdeki davranışları sağlar. Şimdi, bir takım politikacıların harem faaliyeti ve kulis dedikoduları konusundaki üstünlüklerine güvenerek vatanın emniyetini tehlikeye koyacak manevralara girişmek üzere bulundukları şu sırada Büyük Meclis bir hayatî görevle karşı kargıyadır. Memlekette, vatanı böyle tehlikelerden koruyacak sağlam kuvvetler Allaha şükür yok değildir. Buhran, bazı kimselerin hayal ettiği neticeyi hiç bir şey pahasına vermeyecektir. Ama, herkesten önce Büyük Meclis vazifesini ciddiyetle idrak eder ve ilk elde duruma hakim olursa, gerçek temayülü süratle bedii ederse millet kendi Meclisi etrafında sımsıkı kilitlenecek ve askeri maceracılardan sonra siyasi maceracılar da derslerini almış olacaklardır. Ama bu, milletin temsilcilerinden, olayların seviyesine çıkmalarını beklemeyi gerektirmektedir. Meclis, belki de hayatının en önemli fırsatıyla karşı karşıyadır. Sağduyuya parlak bir zafer kazandırılabilecek midir, kazandırılamayacak mı?

Önümüzdeki haftanın hâdiseleri, bu bakımdan alâka uyandırıcı olacak» tır.

Hükümet

Çekişmenin içyüzü

Her şey, bir tehlikenin geçiştirildiği ve şimdi meydanda, istenildiği gibi at oynatılabileceği inancının doğmasıyla başladı. 22 Şubat gecesinin heyecanı dindiğinde, çeşitli kalblerde çeşitli arzular belirdi ve hâdisenin bir fırsat olarak kullanılabileceği düşünüldü. Bu yüzdendir ki, daha Mart ayına varılmadan İsmet İnönüden 22 Şubata karışanların affedilmemesi ve bunların mahkemeye verilmesi istendi. Güdülen hedef, başkasının kudretinin yetmediği ve tesebbüs edildiği halde

başarıya ulaştırılamamış bir "Orduda Temizlik"in, İsmet İnönü marifetiyle Ve olup bitenlerden faydalanılarak gerçekleştirilmesiydi. Bu temizlik yapıldı mı, Ordunun hemen ele geçirilîvereceği sanılıyor ve bir takım dik kafaların yola getirileceği hayal ediliyordu. Halbuki böyle bir usul denenmişti, fakat hiç bir netice vermemişti. Orduyu ele geçirdiklerini sananlar, sadece ellerini yalamakla yetinmişler, bilâkis Orduyla bağlanılın büsbütün koptuğunu hissetmişlerdi.

İsmet İnönü, telkinleri kati olarak reddetti. Bunun mucip sebebini de açıkca söyledi. Evvelâ, 22 Şubat gecesi bîr taahhütte bulunmuştu. Bu taahhüdü tek başına yapmamıştı. Genel Kurmay Başkanlığındaki dramatik misti. Bu bakımdan, afta ısrar ediyordu.

Ama, ikinci bir sebep daha vardı ve İsmet İnönü onu da, daha Mart gedmeden aksi telkin sahiplerine söyledi. Bir orduyu, temizdik yapmak suretiyle asıl görevi başına döndürmek imkânı yoktur. Bir askeri ihtilâl sonunda ordular boğazına kadar politikaya gömülür. Bu, ihtilâl hâdisesinin tabii neticesidir. Ama bîr an gelir, bir çizgi çizilir. O çizginin gerisinde kalan her şeyin ürerine sünger, geçirilir, fakat önünde yeni hiç bir harekete asla müsaade edilmez. İsmet İnönü, aksi fikir sahiplerine:

"— Ben bu affı çıkarmakla, bu çizgiyi çekiyorum. Hem benden, Orduyu kışlasına döndürmemi istiyorsunuz, hem de kışlanın yolunu açacak tek çareyi reddediyorsunuz. Olmaz böyle şey. Bana, başka bir husus kabul ettirtemezsiniz.." dedi.

İsmet İnönü pek âlâ biliyordu ki 23 Şubat maceracıları bir zincirin kopmuş halkasıdır. Yapılacak iş. o halkayı düştüğü yerde bırakmak, ampirin geri kalan tarafını tekrar bir araya getirmektir. Nitekim, o günden bu yana bu iş başarı ve meharetle gerçekleştirildi. Ordu, bir bütün halini tekrar aldı.

Ancak, aksi hevesler dinmedi.

A.P. deki açıkgözler

Meclisin Mart ayı başında tatile girmesi ve saten hâdiselerin Türk Silâhlı Kuvvetleri içindeki inkişafını da beklemek zarureti af tasarısının Meclise hemen şevkine engel teşkil etti. Meclisin tatilini biraz, geciktirmek elbette ki kabildi. Ama Başbakan, Ordunun nabzının nasıl attığını iyi bilmek istiyordu. Ordunun nabzı, mükemmel attı. Gerekli tasfiyeler başarıyla ve hemen hemen umumi mutabakat çerçevesi içinde yapıldı. Türk Silâhlı Kuvvetlerinde sükûnet avdet etti ve bir takını allerjiler tedavi edildi. Ordu mekanizması, politikanın dışındaki bütün orduların işleyişine kavuşması bile ona çok yakınlaştı. Har halde Ordu, kışlasının yolunu sükûnetle, gönül ferahlığı içinde, şüphesiz ki ihtiyat tedbirlerini alarak ve elini tetikten hemen çekmeksizin tuttu.

Ancak politikacılar, Ordunun gösterdîği bu iyi niyeti gösteremediler. Hatta, tam aksine, bu iyi niyeti bir takım açıkgözlükler yapmak için vesile saydılar. Bilhassa A. P. içinde "Madem ki 22 Şubat suçluları affedilecek, Kayserideki bizim ahbapları da salıverdirelim" havası belirdi ve kuvvet kazanmaya başladı. Cereyan önce teşkilâttan geldi, yanaş yavaş üst kademelerin zayıf unsurlarını sardı. Bu sırada A. P. Genel Merkezi, zaten sorumsuz teşkilâtın baskısı altındaydı ve nereye sarılacağını bilmiyordu. Lider Ragıp Gümüşpala ise, ne yapacağını henüz kestirememişti, İşte, A. P. dışındaki "Orduda Temizlik" heveslileri doğrudan doğruya İsmet İnönüye ve Hükümetine yaptıramadık-

İnönü Kabinesi Mecliste
Birimiz hepimiz, hepimiz birimiz için

bir pazarlık teşebbüsünden sonra, kargı tarafın Ordu saflarında kalmak için yaptığı bütün teklifleri reddetmiş, fakat kardeş kanı döktürülmediği takdirde ve Hükümeti ile Parti Liderlerinin muvafakati şartıyla bir af tasarısını Meclîse sevkedeceğini, o tasarıyı sonuna kadar savunacağını bildirmişti Genel Kurmay Başkanlığından Hava Kuvvetleri Karargâhına gelmiş. orada bulunan Bakan ve Parti Lideri arkadaşlarına durumu anlatmış, onların tasvibini almıştı. Hatta bu arkadaşlarından bir kısmı, af tasarısına aleyhtar olmak bir yana, asilerin şartlarını kabul eder görünmeyi dahi teklif etmişler, fakat İsmet İnönü bunu devlet ciddiyetiyle kabili telif görme-

Haftanın İçinden

Hatalı Teşhisten Sakınmalı

Metin TOKER

Bir af kanununun Meclise Bunalması zarureti, küllenmiş görünen ye ateşli halde tutulmasının zararları ortaya çıkmış olan bir edebiyatı yeniden günün meselesi haline getirmiştir. A. P. lideri, 22 Şubat olaylarına karışan subayların affıyla birlikte, Kayseri suçlularının da affı işinin ele alınmasını gürültüyle istemiştir. İki hâdisede, mücerret "af" kelimesinin dışında müşterek ne olduğunu anlamak kolay değildir. 22 Şubat gecesi, bir disiplinsizlik hareketi memleketi ve rejimi tehdit etmiştir. Kayseri suçluları ise, Anayasayı fiilen ihlâl ettiklerinden dolayı hüküm giymişlerdir. Mesele, hukuk bakımından tamamen iki ayrı bahistir. Kaldı ki, memleketin realitelerine şöylece bir bakmak sayın Gümüşpalanın elmalarla armutları aynı kalemde toplama gayretinin yersiz, zamansız, tehlikeli ve en, önemlisi, Kayseri sakinleri için tamamile faydasız olduğunu anlamaya yetmektedir.

22 Şubat hadiseleri, hangi şartların neticesidir? Bu noktada bir doğru teşhise varmadan durumu değerlendirmek imkanı yoktur, 22 Şubat hadiseleri, bazı sergüzeştçilerin Türk Silahlı Kuvvetlerini iğfal etmek suretiyle kendi şahsi maksatlarına âlet etme sevdalarının sonucudur. Bu sergüzeştçiler, mevcut olmayan bir meseleyi, sadece dış görünüşü bahane ederek mevcutmuş gibi göstermeye çalışmışlar ve o bayrak altında devlet otoritesine baş kaldırmışlardır. Türk Silâhlı Kuvvetlerinin, ezici çoğunluğuyla bu teşebbüsün karşısında yer alması ve disiplinsizliği daha baştan bastırıvermesi gerçeğin görülmesinin ve sağduyunun hâkim olmasının neticesidir. Yoksa Türk Silâhlı Kuvvetleri, mevcutmuş gibi gösterilen o meseleyi, mahiyeti itibariyle tasvip ettiklerinden dolayı vaziyet almış değillerdir. Bahis konusu mesele, 27 Mayısın revizyonu meselesidir.

22 Şubat gecesi harekete geçmek isteyenler, İktidarın böyle bir revizyon talebi karşısında müsamahakâr olduğunu ileri sürmüşler, bir takım politika ve koalisyon zaruretler} yüzünden intikamcı ye 27 Mayısı kötüleyici gayretlerin desteklendiğini bildirmişler, Türk Silâhlı Kuvvetlerini tehlikenin kapıda bulunduğuna inandırmaya çalışmışlardır. Buna mukabil İktidar, bir revizyon talebine iltifat etmesinin bahis konusu olmadığını, bu çeşit her gayretin karşısında olduğunu, hiç bir politika ve koalisyon zaruretinin kendisini intikamcı zümrelere taviz verir duruma sokamayacağını açıkça ilân etmiştir. Türk Silâhlı Kuvvetleri, ezici çoğunluğuyla, hak ve hakikatin İktidar tarafında bulunduğunu, sergüzeştçilerin bir korkuluk gibi salladıkları heyulanın mevcut olmadığını gördüklerinden dolayıdır ki Anayasanın yanında yer almışlar ve hareket bir disiplinsizlik hâdisesinin hududunu aşmaksızın tıkanıp kalmıştır.

Şimdi, görünüşte tehlike kalkmış, 22 Şubat gecesinin yüreklere saldığı endişe, hatta korku kaybolmuş, onun yerini küçük politika gayretleri almıştır. Bu gayretler, bir revizyonun bahis konusu olmadığını anladığı için rahat eden ve gerçekten de huzur içinde görevi başına dönmek için yüzünü kışlasına çevirmiş bulunan Türk Silâhlı Kuvvetleri üzerinde nasıl bir tepki yapar, bunu dikkatle incelemek lâzımdır. 27 Mayısla oynama teşebbüslerinin bir allerji doğurmaz hale geldiğini ve her şeyin durulduğunu, Kayserinin kapılarının bugünden yarına ve hem de böylesine gürültüyle, bir partinin vaziyet almasıyla, kendi teşkilâtı nezdinde yatırım yapan bir politikacının "Haydi!" demesiyle açılabileceğini sanmak için çok hayalperest olmak lâzımdır. İşin ta başından itibaren Kayserinin anahtarları gürültünün değil, sükûnetin, politika değil, milli arzuların, parti politikacılarının değil memleket idarecilerinin elinde olmuştur, elinde kalmıştır. Bunun aksini düşünmek kabil değildir. Hükümet programında bundan dolayıdır ki devletin bütün organlarında huzurun avdetinden sonra geçmiş siyasi çekişmelerin yaralarının sarılması zamanının geleceği belirtilmiştir. Hem, tam bu huzur avdet etmek üzereyken çıkış yapıp ortalığı gene karıştır ve etrafa endişe tohumları ek, hem de gerçekten af istediğini söyle! Bir büyük kabUiyetsizlik ve anlayış buhranı bahis konusu değilse, bir samimiyetsizlik ihtimali üzerinde durmamak imkânsızdır. A. P. ve lideri, bir defa daha, sadece politik endişelerle pişmemiş dahi olsa, pişme yolunu tutmuş bir aşın üzerine soğuk su dökmüşlerdir. Bu af o afla nasıl yanyana getirilebilir ve biri, ötekinin şartı olarak koşulabilir ? En tecrübesiz politikacının dahi, yapmayacağı bir gaftır bu!

Kayseride yakınları olanlar, Kayseriye hisle bağlı bulunanlar, hâdiseleri mantıklarının değil de kalblerinin süzgecinden geçirenler bir endişeyle doğrulabilirter: "Ama bu af ne zaman ortaya atılsa, bir çevrenini mutlaka allerjisini doğuracaktır. O halde, Kayserinin kapıları hiç açılmayacak mı" Bu hatalı temelden hareket edilince, şartlardan ve durumdan faydalanıp bir takım zorlamalara teşebbüs edilmesi kolay olur. Ama, mesele aslında bu değildir. Her af lâfında, bir allerjinin belireceği doğrudur. Ancak bu allerji kaale alınmaya değer bir allerji olur, kaale alınmaya değmez bir allerji olur. İkinci ortam yaratıldı mı, gaye hasıl olmuş demektir. Kayserinin affını bir siyasi yatırım olarak değil, tamamen insanlık ve şefkat duygularıyla isteyenlerin güttükleri hedef budur. Ama birincilerin işgüzarlıkları, hedefi her seferinde biraz daha uzağa atmaktadır. Bir siyasi affın 22 Şubat mesullerinin affıyla birlikte çıkmasına imkân yoktur ve çıkmayacaktır. Ama 22 Şubat mesulleri iyi niyetle, el birliğiyle, Meclisin bir atıfet duygusunun neticesi olarak ve pazarlıksız affedilselerdi ötekinin yolu zorlamayla değil, adeta eşyanın tabiatı icabı, ihtiyar dışında yapılacak yakınlaştırana neticesi, gönül rızasıyla açılacaktı.

Niçin anlamak istenmiyor ki, Kayserîden bu yana açılacak yol budur ve bundan başka yol yoktur? Tok, bu anlaşılıyor da basit taktikler, parti mülahazamın gene üste çıkıyorsa o zaman esef etmemek imkânı mevcut değildir. Kayseri bir siyasi yatırım metaı kaldıkça, kapılarına dokunmak biç kimsenin kudreti dahilinde olmayacaktır.

Bunu tekrarlamaktan, dillerde hakikaten tüy bitti.

lan tasfiyeyi Koalisyonun bir Kanadını kullanmak suretiyle gerçekleştirmeyi bu sırada düşündüler ve Ragıp Gümüşpalayla temasa geçtiler.

Ragıp Gümüşpala, tehlike geçiştirildikten sonra 22 Şubat mesullerisin affı taraftarı olmaktan vaz geçti. Bunun, teşkilâtında beliren cereyan karsısında kendisini daha da zayıf düşüreceğinden endişe ediyordu. Liderlik vasıfları zaten mahdut olduğundan, bir takım kombinezonlarla ayakta kalabileceğini de müdrikti. Ancak, öteki grupla temasa geçmeden önce açıktan açığa "22 Şubat mesullerinin affı kargılığında Kayserinin kapılarının açılması" pazarlığına girişmeye cesaret edemedi. Kendisinden gayrı kimselerin de, başka maksatla da olsa 22 Şubat meselesini deşmek istediklerini öğrendiğinde ve bunu birinci ağızdan duyduğunda yavaş yavaş bayrak açmaya başladı. Yaptığı temaslarda, kendisine, uzun zamandan beri gönlünde yatan aslanı da gerçekleştirebileceği ümidi meharetle verildi.

Bir bakıma kurnaz, bir bakıma laf olan Ragıp Gümüşpala bu telkinlerin neticesi olarak Koalisyon İçinde ayrı bir oyun oynamaya başladı.

Alış - veriş

Ragıp Gümüşpalanın af bayrağını tekrar eline alması, aslında Kayseridekilere zarar da verse, D. P. den müdevver teşkilâtı önünde kendisini itibarlı kılacak mıdır? Teşkilâtın lideri hakkındaki gerçek kanaat ve hisleri dikkat nazarına alınırsa buna evet cevabını vermek zordur. Ama Gümüşpala, müsbet cevabı kendi kendisine kolaylıkla verdi. Durumu son derece kritikti. Bale oyuncuları gibi bir İleri, bir geri attığı adımlarla hem müfritleri, hem mutedilleri aleyhine çevirmişti. Hiç kimse gidilen yolun doğruluğu bir yana, bir yolun bulunup bulunmadığından emin değildi. A. P. her bakımdan huzursuzdu. Bakanlar aleyhine cereyan vardı, Genel Merkez aleyhine cereyan vardı, Kongre isteği vardı, lider değişikliği talebi vardı. Gümüşpala, Koalisyonu sarstığı takdirde durumunu kuvvetlendireceği tezine sarıldı ve aldığı cesaretle kolları sıvadı. Böylece, iktidar koalisyonu içinde bir muhalefet lideri tipi belir-di! Bir muhalefet lideri ki, Meclisteki Muhalefet liderleri Koalisyonu sağlam tutmaya çalışırken o sarsma ameliyesine girişti.

tik çatlak ses

Gümüşpala bu rolü benimseyince, Hükümet Başkanına muhtıra üstüne muhtıra vermeye başladı. Her geye itiraz ediyor, her davranışta kusur buluyor, her tasarrufu tenkit edi-

İsmet İnönü
Gene "Çetin imtihan"

yordu. İnönü, A. P. Genel Başkanıyla konuştu ve meseleleri kendisine anlattı, Güjnüşpalayı sorumluluğunu bilmeye davet etti. A. P. Genel Başkam görüşme sırasında uysal davrandı, fakat davranışlarını değiştirmedi. Bardağı taşıran ilk damla, Köy Yolları meselesi oldu. Gümüşpala hiç anlayıp dinlemeden ve kendi partisi Bakanlarının da iştirakiyle çıkmış meşhur yönetmeliği alenen Anayasaya aykırı ilân etti ve partisini "sırtına angarya yüklenmiş zavallı köylü

Ragıp Gümüşpala
Tek elin nesi var ?.

vatandaş"in tek ve gerçek hâmisi diye bildirdi. Bu gayrıciddi vaziyet, ortalığı inanılmaz derecede karıştırdı.

Bir defa, Anayasaya aykırı bir durum yoktu. İkincisi, Gümüşpala meselesinin esasını öğrenmek zahmetine katlanmamıştı. A. P. Genel Başkanı kendi partisi ileri gelenleri ve Bakanları tarafından da sıkıştırılınca bir kurtuluş çaresi aradı.

"— Canım, Bayındırlık Bakanı bunun Anayasaya aykırı olmayacağını ve tatbikatta dikkat gösterileceğini vaad etsin, mesele bitsin" dedi.

Ama, Emin Paksüt buna haklı olarak yanaşmadı. Gümüşpalanın kırdığı bir potu, sanki kusurlu kendisi veya Hükümetmiş gibi düzeltmeyi reddetti. A. P. Genel Başkanı ihtiyatsızlığı orada da bırakmadı. Son Havadise bîr demeç vererek, muhtırasını açıkladı da..

Lider bu tavrı takınınca, zaten fırsat bekleyen A. P. organı gazeteler Koalisyonu yıkmak için ciddi ve şiddetli bir kampanyaya giriştiler. O kadar ki, bitirdiğimiz haftanın, basında. Koalisyonun istikbali bakımından herkeste haklı endişeler başladı.

A. P. nin içinde

Gümüşpala, bir başka manevraya daha girişti. A. P. nin acaip tüzüğünden istifade ederek Genel İdare Kurulunda bir tasfiye yaptırttı. Partide "Kurucular" sıfatını taşıyan dokuz kişi bir araya geldi ve 25 kişilik Genel İdare Kurulunu, önlerine bir kalem kâğıt alarak yeniden teşkil etti. Listenin enteresan tarafı şudur: Başbakan Yardımcısı Akif Eyidogan ile Devlet Bakam Nihat Su, Genel tdare Kurulunun dışında bırakıldılar. Yeni üyeler ise, hem İsayı, hem Musayi, yani partinin müfrit kanadını da, mutedillerini de memnun edecek şekilde seçildi. Böyle hallerde daima olduğu gibi, tabii ne İsa memnun oldu, ne de Musa. A. P. içindeki karışıklık büsbütün arttı.

Nitekim, bitirdiğimiz haftanın sonunda Meclisin A. P. Grubuna ayrılmış salonu civarında eğlenceli bir hâdise cereyan etti. O gün kır saçlı, tıknaz gözlüklü bir adam pantalon cebinden çıkardığı beyaz mendiliyle alnında biriken terleri sildi, sonra kalın çerçeveli gözlüğünü düzelterek etrafına bakındı. Sanki bir şeyler bekliyordu. Beklediği kısa zaman sonra vukua geldi. A. P. Grup salonunun kapısından bir kaç milletvekili çıkarak kır saçlı tıknaz adamın yanına geldiler, hep bir ağızdan:

"— Canım Süreyya bey, vaz geçin bu işten. Sinirlisiniz, gelin müzakerelere girin" dediler. Sonra, adının Süreyya Endik olduğu anlaşılan zatı

fazlaca sarsalamadan Grup salonuna doğru ittiler. Süreyya Endik ve A. F. li milletvekilleri kapanan kapının ardında kayboldular.

Bu bir istifamın geri alınmasının kısa hikâyesidir. Hâdiseden bir kaç dakika evvel Süreyya Endik A. F. Grupunda ayağa fırlamış, eliyle "Allah Kahretsin" manasına gelen bir iearet yaptıktan sonra:

"— Bu partide idareci yok. Kimse ne yaptığını bilmiyor. İstifa ediyorum" demişti.

Endik fevri bir hareketle A. P. den İstif ağını çok geçmeden geri aldı ve grubun müzakerelerine yeniden katıldı. Aslına bakılırsa Endikin istifa niyeti pek kuvvetli mesnetlere dayanmıyor, sadece Grubun o günkü havasının bir sonucu olarak ortaya çıkmış bulunuyordu.

Ama, A. P. den istifaların hepsi bu derece gayrıciddi olmadı. İki milletvekili ve bir senatör Gümüşpalanın tekneyi çok tehlikeli sulara sürüklediğini gördüler, tekneyi terkettiler. Koalisyonu yıkmak demenin, kapıyı nelere açmak demek olduğunu anlamak İşin fazla keskin zekâya lüzum yoktu.

İkinci bomba

Gümüşpala, bu tehlikelerden habersiz, ikinci ve önemli bombasını o

Akif Eyidoğan
A. P. li paratoner

aynı Grup toplantısında patlattı. Bunun bir takım teşekküllerle ipin koparılacağı manasına geldiğini ya bilmiyor, ya da tesiri altında kaldığı telkinler ve içirilen, cesaret şurupları neticesi kendisine ve partisine pek parlak istikbal hasırladığını sanıyordu.

O gün Grupta görüşülecek konular milletvekilleri v& senatörler tarafından biliniyordu. İlk söz Genel Başkan Gümüşpalaya verilecek ve kendisinden Hükümetle ilgili izahat istenecekti. Bu çok evvelden Meclis koridorlarında, otel odalarında hazırlanmış bir taktikti. A. P. idarecilerine gerek alenen, gerek gizlice karşı olanlar Gümüşpalanın bazı konularda temaslar yaptığım ve bu temasların Hükümet tarafından getirilecek 22 Şubat sorumlularının affıyla ilgili olduğunu biliyorlardı. Böylece ister istemez Güpüşpala meseleyi açacaktı.

Nitekim Samsun milletvekillerinden bazılarının imzasıyla verilen takrir Genel Başkanı kürsüye çıkarttı. Gümüşpala konuşmasına partiden yapılan ihraçlarla girdi. Genel Başkanın sözlerine bakılırsa A. P. nln parti hüviyetini iktisap edebilmesi için başta bulunanların bu gibi tasarruflarda yetkili almaları gerekli sayılırdı, Gümüşpalanın daha ilk cümleleri arka sıralarda oturan Samsun, Aydın ve İzmir milletvekilleriyle başından beri Genel Başkana kargı olduğu bilinen bazı milletvekillerince itirazla karşılandı. Gümüşpala irticalen yaptığı konuşmada bu gürültüler sebebiyle biraz şaşırdı ve duraklamak mec-

Zayıfların Otoritesî

Bir işin başında bulunanları beraber çalıştıkları kimseler üzerinde iki yoldan otorite kurarlar. Ya, bağırır çağırırlar ve sözlerini dinlemeyenleri işlerinden atmakla tehdit ederler, bu da para etmeyince atarlar. Ya da, meziyetlerini ve üstünlüklerini kabul ettirmek suretiyle fikirlerine tatbikci bulurlar. İlk yol kolay, ama neticesiz bir yoldur. O yoldan, insan fikirlerine tatbikci değil, kendisine "Keramet buyurdunuz, efendim"ci bulur ve bir gün gelir, aynı adamların kahkahaları arasında, arkasına teneke bağlanmış balde makamından yuvarlanır, ikinci yel güç, ama verimli yoldur.

Şu anda bir takım Bakanlar,' idareleri altında bulunan müesseselerde bir Otorite Kurma Kampanyası açmışa benziyorlar Buna lüzum olduğunu inkâr imkânı yoktur. Bakanlığına söz geçiremeyen, orada kendisine kafa tutulan, en basit meselelerde görüşünü kabul ettirtemeyen bir devlet adamının başarı kazan ma şansı sıfırdır. Bakanlar, bir ihtilâl devresinin keşmekeşi içinden çıkıp gelmişlerdir. Bu bakımdan, bakanlıklarını ve onların yüksek mevkilerini işgal edenleri zapt-ı rapt altına almaları şarttır. Oralarda bir takım serkeşlerin bulunduğu da, su götürmez gerçektir.

Ama, görünen başka bir husus pek çok Bakanın bu kampanyayı elinde sopayla yürütmeğe çalıştığıdır. Bunun sebebi nedir ? Sadece kolaylık merakı mı, yoksa her şeyden çok kaderin ve bir takım politika kombinezonlarının cilveli neticesi mesul mevkiye gelmiş bu zevatın tamamının, bütün gerekli vasıfları sinesinde toplamamış olması mıdır? Belki Başbakan birinci inancı dudaklarının ucunda muhafaza etmektedir, Fakat pek çok kimsenin kalbinde, ikinci inancın mevcut olduğunu saklamak imkânı yoktur,

Bunun, niçin saklanmaması lâzımdır? Çünkü, kort - zort yoluyla otorite kurma gayreti devlet mekanizması İçinde inanılmaz tahribat yapmakta ve hem şahsiyet sahibi, hem ehliyetli pek çok kimse bu yüzden hizmet İmkânından mahrum kalmaktadır. Onların yerini ise, Bakanın kompleksini tedavi edebilme meziyetinden başka meziyete sahip olmayanlar almaktadır.

Bizde, bilhassa devlet hizmetinde memleketin en kıymetli elemanlarının görev aldıklarını iddia etmek mümkün değildir. Maaş ve ücretlerin devlet sektöründeki kifayetsizliği, ezel sektöre doğru bitip tükenmeyen bir akıntıya yol açmaktadır. Bugün hâlâ devletin hizmetinde, dışarda daha fazla para kazanmak imkânı bulunduğu halde kalanlar ya temiz ve asil idealistler, ya da şahsi geliri bulunan kimselerdir, Durum bu ikan, İdarenin bir takım Bakan kaprislerine feda edecek unsuru var mıdır, yok mudur? Bir Başbakanın, bakanlığında otorite peşinde koşan Bakanına yardım etmesi ne derece göreviyse, memleketin ve milletin istikbalini yakından alâkadar eden bu suale bir cevap araması o derece vecibesidir.

Zira sel gidecek, kum kalacaktır. Kum yerine bir balçık tabakası devlet mekanizmasına bulaştırılırsa onu bir değil, hin İnönü bir araya gelse kolay kolay temizleyemez.

buriyetinde kaldı.

Bir iki saniyelik şaşkınlıktan sonra Grubun havasını 'artık bir parça bilen Genel Başkan sözlerine bir evvelkilerini destekler mahiyette devam etti. Partideki disiplinin tesisi için ihraç edilenlerin geri alınmaması icap etmekteydi, üstelik bu konuda baz» bildikleri de vardı.

Rüfailerin bildiği

A. P. Genel Başkanı, söyleyeceklerini merakla bekleyen ve bu yüzden sessiz sedasız yerinde oturan milletvekillerinin sükûnetinden istifade ederek Genel İdare Kurulunda yapılan değişikliklere geçti. Bu değişiklikler sözüm ona teşkilâtın baskısıyla yapılmıştı. Patırdı bir kere daha Gümüşpalanın konuşmasını sekteye uğrattı.

Nihat Su
Ne yârdan, ne serden

Kadri özel ve bir kaç milletvekili yerlerinden fırlayıp Gümüşpalayı protesto ettiler. Hareketlerinden bu sözleri pek ciddiye almadıkları anlaşılıyordu. Zira bu grup, Genel İdare Kurulunda yapılan değişikliğin sadece bir oyalama olduğunu iddia etmekteydi.

A. P. Genel Başkanı konuşmasının bundan sonraki kısmını birden bire başka bir konuya yöneltti. Böylece Grupta, bazı meseleler üzerinde ısrarla duran bir kitleyi düşündüklerinin aksine, kendi tarafına çelmeğe çalıştı. Doğrusu istenirse bu, iyi bir taktikti. Grubun elektrikli havası içinde pabucun pahalı olduğunu anlayan ve gönlünde başka başka aslanlar yatan emekli General yeni bir taktik denemeğe koyuldu;

"— Şimdi, hepinizi ilgilendiren bir konuya geçiyorum" diyerek gülümsedi ve ilâve etti:

"— Af meselesi!"

Birden, A. P. Grubundaki elektrikli hava yatıştı. Havada sallanan eller indi ve gözler Gümüşpalaya yöneldi. Pala Paşa Grubun can damarını eline almıştı.

A. P. Genel Başkam, 22 Şubat sorumlularının affıyla ilgili kanunun Hükümetçe hazırlandığını ve parti liderlerinin bu kanun teklifine imza atmalarının mukarrer olduğunu, ancak kendisinin bu fikre şiddetle muhalefet ettiğini belirtti. Hemen arkasından bazı temaslarına geçti. Gümüşpalanın bu konuda Cumhurbaşkanı Gürselle bir mülakatı olmuştu. Bu mülakatta genel olarak fikir beraberliğine varılmıştı. Bu sözler üzerine A. P. milletvekilleri ve senatörlerinden bazıları -herkes bağırdığını ifade etmektedir- bağırdılar.

"— Anlat, açıkla, neler konuştunuz?"

Gümüşpala birden durakladı ve sonra gülümsemeye çalışarak ve başını iki yana sallayarak:

"— Bu konuda ısrar etmeyin" dedi ve adeta yalvarırcasına:

"—Ne olur, ısrar etmeyin! Açıklayamayacağım şeyler var" diye ilâve etti. Sonra meselenin ana hatlarını Gruba sundu. A. P. lideri olarak kısmî bir affa taraftar değildi. 22 Şubat sorumlularının affı ne derece lüzumluysa Kayseridekilerin affı da o derece gerekliydi. Ya hepsi, ya hiçbiri!

Pala Paşanın bu sözleri Grupta tasvip gördü. Nitekim Pala Paşa kürsüden inerken alkışlandı.

Beklenmeyen tutum

Ancak, havanın müsait hale geldiği zehabından doğan bu sevinç uzun sürmedi. Zira, cesaretini iki eli arasına alıp nihayet "Ya hepsi, ya hiç bili!" diyen Gümüşpalanın sözlerini umumî efkârda küçük çapta bir kıyamet takip etti. Haftanın sonunda herkes, A. P. Genel Başkanına ateş'püskürüyordu. Evdeki hesap çarşıya uymamıştı.

Bir defa İnönü, kati vaziyet âldı. Hükümet, önümüzdeki hafta içinde 22 Şubat mesullerinin affı tasarısını Meclise getireek ve Meclisi sorumluluğuyla karşı karşıya bırakacaktı. Koalisyonun bir kanadını kullanarak Hükümet üzerinde baskı yapmak ve bir "Orduda Temizlik" am,eliyı\ine İnönüyü mecbur kılmak ameliyesi de netice vermemiştir. İnönü, 22 Şubat mesullerinin affından vaz geçmesi teklifini reddettiği gibi, bu işi Kayseriyle karıştırma tezini de hiç bir yanlış anlamaya yer bırakmayacak şekilde eliyle itti. Bakan değiştirme muamelesine gelince, Başbakan bu işin kendi rızası alınmaksızın bu defa yapılamayacağım kesin dille anlattı ve buna mütemayil sayılamayacağını da bir kabine toplantısında açıkladı. Zaten A. P. li Bakanlar da, sorumsuz parti idarecilerinin karşısında vaziyet aldılar. Haftanın ikinci yarısında bir akşam Başbakan Yardımcısı Akif Eyidoğan bir meseleyle ilgili olarak Muhittin Güvenin makamına gidince orada Nihat Suyu, Güvene dert yanarken buldu. Bu arada Ahmet Topaloğlu, daha sonra da Suat Seren, Güvenin makamına geldiler.

Bakanların genel olarak üzerinde durdukları nokta şu oldu: "Bedaberce gelindi, beraberce gidilir." Nitekim o akşam kendisine müracaat eden ga-

Muhittin Güven
Çatıyı sağlam kurdu

zetecilere Nihat Su son derece ilgi çekici cevaplar verdi. Bunlardan bir tanesi şudur:

"— 22 Şubatta bizim kellelerimiz gelip gidiyordu. Teşkilâtın bundan haberi yok. Onlar kendi havalarında!"

Eyidoğana gelince, A. P. Grubunda en fazla şimşeği üzerine çeken bu Bakan, artık Türkiyede, sıhhi sebepler haricinde bir istifanın ancak millet önünde, yani milleti temsil eder. Parlamento önünde, bir güven oyuna müracaat edilmek suretiyle vuku bulacağım belirtti.

Eğer tahminde bulunmak kehanet sayılmazsa, bu çıkmazdan çok telden çalma meraklısı Gümüşpalanın herkes tarafından yalnız bırakılması suretiyle ve bizzat Gümüşpalanın, gü-

Hadiselere Bakış

Öylesi de var, böylesi de!

Suriyede bir askeri darbe, üç gün içinde perişan olmuş bulunuyor. Memleketin idaresine el koymaya kalkınış bir avuç subay, derlenip toparlanmış ve İsviçreye sevkedilmiştir. Şimdi orada Allahlarına, böyle bir badireden ucuz kurtuldukları için şüpnesiz dua edeceklerdir. Memleketlerin ve milletlerin kaderiyle her aklına esenin her fırsatta rahat oynayabileceğini sananlar için Suriye Hadiseleri bir yeni ve ibret verici dersttir. Güney komşumuzda askeri darbe teşebbüsü, halkın bunu reddetmesi üzerine iğne yemiş balona dönmüştür. Halkın arzusu hilâfına hiç bîr şey yapılamayacağı ve Silâhlı Kuvvetlerin ancak milli idealleri gerçekleştirdikleri müddetçe itibar gördükleri böylece bir defa daha sabit olmuştur. Düşünmek lâzımdır ki Suniye halkı, askeri darbelere alışık, onların karşısında hareketsiz ve sessizdir. Bir askeri darbe, ancak bir yenisi tarafından bertaraf edilebilmektedir. Buna rağmen, millete öylesine gına gelmiştir ki adeta sopayı eline alıp fırlamış ve memleketin huzuruyla birlikte dış emniyetini de tehİlkeye sokan hareket karşısında azimli vaziyet alınıştır. O zaman darbe meraklıları, kurtuluş çaresini sivil idareoilerle anlaşmakta ve yurtlarını terketmekte bulmuşlardır. Tabii bu, kendileri için ehven-i serdir.

İhtilâllerin çocuk oyuncağı olduğu, kolaylıkla sanılır. Bizde de, 27 Mayısın son derece rahat gerçekleşmesi böyle bir zehap uyandırmışlar. Nitekim daha sonra, İsmet İnönü Başbakan sıfatıyla bir ihtilâle müsaade letmeyeceğini söylediğinde tebessüm edip "İhtilâller; müsaade istemezler'' diye çalım satanlar çıkmıştır. Ama şimdi, ihtilâllerin müsaade istedikleri ve bir takım şartlar mevcut olmadığı halde ayaklanmaya kalkışmanın ne zafer, ne de tabii itibar sağladığı anlaşılmış bulunmaktadır. Ortada hiç bir şey yokken, bir rejim ve bir sistem normal şekilde işlerken, sadece bazı tabii çekişmelere bakıp memnunsuzluk izharı ve idareye el koyma hevesi tasvip görecek heves değildir.

Kim ne derse desin şurası bir gerçektir ki XX. Asrın ikinci, yarasında dünya otoriter askeri rejimlere değil, Demokrasiye doğru gitmektedir. Her tarafta milletler, Demokrasiyi' yürütecek iyi idareciler, namusla ve dürüst devlet adamları peşindedir. Dikkat edilirse görülecektir ki zor kullanılarak devrilen 1-dareler dejenere olmuş idarelerdir. Peron idaresi gibi, Syngman Rhee idaresi gibi, Batışta idaresi gibi, Trujillo idaresi gibi... O devirler kapandıktan sonra yeni açılan devirler mazinin kirli mirasını hemen temizleyemediklerinden dolayıdır ki sarsıntı geçirmektedirler. Hiç bir memlekette bir diktatör devrildikten sonra onun yerine bir ikincisini getirip oturtmak temayülü yoktur. Demokrasiyi yürütmek göreviyle iş başına gelenler beceriksiz davrandıkları zaman huzursuzluk tekrar belirmekte ve yeni kıpırdanışlar kendisini hissettirmektedir. Yoksa askeri junta idarelerinin modası geçmiş ve zararları çoktan meydana çıkmış idareler olduğu son derece açık bir gerçektir.

Bu, iki önemli zümreye iki önemli görev yüklemektedir. Politikacılar, ihtilâl geçirmiş memleketlerde çok dikkatli, basiretli ve ihtiyatlı olmak zorundadırlar. Adımlarını atarken nereye bastıklarını bilmelidirler ve hareketlerinin uyandırabileceği tepkileri, akisleri başarıyla ölçebilmelidirler. Aksi halde, hem kendilerinin, 'hem sistemin ve hem de milletlerinin felâketini elleriyle hazırlarlar. Politikacı için bir belirli ölçüde ihtirasın, istikbale ait yatınım yapma gayretinin ayıp tarafı yoktur. Ama bunun yanında, hâdiseleri gereği gibi değerlendirme de politikacılığın sonuldandır ve bir zaruri vasıftır. Herkesin ihtirası en alevli halindeyken' ve memleketin idaresinin kolaylıkla el değiştirebileceği inancı yaygınken politikacıların kendilerini, bir girdabın içine atmaları, ve birbirlerini yemeye koyulmaları hiç de akıllıca bir davranış değildir. İhtilâl geçirmiş topraklarda huzur, istikrar ve güvenin kolay gelmemesinin başlıca sebebi budur.

Bunun yanında, profesyonel orduların değil, milli orduların mevcut olduğu memleketlerde Silâhlı Kuvvetlerin tüm itibariyle ananelerine sadık kalmaları ve onların başındaki komutanların çok sabırlı, ağırbaşlı, âkil davranmaları bir zarurettir. İnsanlar her şeyin en kısa zamanda en mükemmel hale gelmesini arzularlar ve ufak gecikmelere dahi göz yummazlar. Bu ruh haleti bir orduya girerse, zaman zaman infilâkler olması kaçınılmaz vaziyet olur. Bunu önleyecek olan görevlerinin memleketi iç ve dış düşmandan korumak olduğunu bilen, askerlik ile politikanın ayrı şeyler olduğuna yürekten inanmış, daha iyisi milletinin bir macera hevesine asla boyun eğmeyeceğinden emin bulunan kumandanlardır.

İki zümre sorumluluk duygusuna sahip oldu mu, olgun bir milletin altından kalkamayacağı I güçlük yoktur.

Suriyede karışıklık

Amasyanın bardağı...

vendiği dağlara kar yağdığını görmesiyle çıkılacağı anlaşılmaktadır. Zira Koalisyonun, aslında kuvvetli bir koalisyon olduğu, çünkü eşyanın tabiatı zaruretine dayandığı bir gerçektir ve T.B.M.M. bunu idrakte güçlük çekmeyecektir.

Plânlama

Sakin adamlar arasında

Ankaranın meşhur Opel'i, 0003 numaralı plâkayı taşıyan Başbakanlık makam otomobili bitirdiğimiz haftanın sonundaki cuma sabahı saat 10 sularında Parlamento binasının önüne geldiğinde bütün başkent sâdece politika konuşuyordu. Halbuki 0008 numaralı Opel politikanın merkezi olan Meclisin kapısında değil, ona varmadan bir kaç metre önce durdu. Arabadan Başbakan İsmet İnönü indi, telaşsız adımlarla Parlamento yerine, onun tam karşısındaki küçük binaya yöneldi. Devlet Plânlama Dairesinin ilgilileri Başbakanı teşkilât merkeşlerinin kapısı önünde bekliyorlardı ve İnönünün ne kadar muntazam olduğunu biliyorlardı. İnönü, 6 Nisan Cuma günü saat 10'da Devlet Plânlama Dairesine gelip orada çalışacağını bildirmişti. 4 Nisan Çarşamba günü, 1963 - 67 yıllarını kapsayacak beş senelik plânın esasını teşkil edecek projeler, prensip itibariyle Devlet Plânlama Dairesine verildi. Başbakan, kir günlük marj bıraktı, 6 Nisan güllü çalışmalara nezaret etmek üzere teşkilât merkezine geldi. Gelir gelmez de işe koyuldu.

Toplantı, Devlet Plânlama Dairesi Müsteşarı Osman Nuri Torunun odasında yapıldı, İnönünün yanında Başbakan Yardımcısı Akif İyidoğan da 'bulunuyordu- Toplantıya Daire Başkanları iştirak ettiler. 10.15 den 12.35 e kadar devam eden toplantıdan Başbakan pek memnun ve neşeli ayrıldı, Toplantıda Plânlama Dairesine 4 Nisan tarihine kadar -mühlet bu tarihte bitmiştir- gelen projeler hakkında Başbakana enine boyuna bilgi vepildi. İlgililer gelen projelerin bir dökümünü yapmışlardı. Bunun İnönüye takdim ettiler. Başbakan, mavi pelür kâğıdı üzerine yapılmış döküme evvelâ şöyle bir göz attı. Sonra, her bir madde etrafında teker teker bilgi almağa koyuldu. Daire Reislerinden Halûk Ceyhan gelen projeler hakkında İzahat verdi. İnönü genel olarak bölümler hakkında sualler soruyor, sonra:

"— Enteresan olanları sizin için hangleri diye meseleyi derinleştiriyordu.

Başbakan inönü Plânlama Dairesinden çıkıyor
Asıl iş!

Başbakan iki saatten fazla süren toplantıdan ayrılırken büyük bir yükün altından kalkmış, hafiflemiş gibiydi. Türkiyenin kalkınmasıyla ilgili genel plânın ilk ve geri kalmış memleketler için hakikaten güç olan kısmı - projelerin hazırlanması - aşağı yukarı tamamlanmıştı. Şimdi, bunlarla değerlendirilmesi isine başlamak üzere Plânlama Dairesi sessiz sedasız çalışmalarına başlayacaktı,

Kapıdaki yumurta

Kendi kabuklarında telaş etmeden çalışmayı prensip edinmiş Devlet Plânlama Dairesi ilgilileri 4 Nisan Çarşamba günü şimdiye kadar başlarına gelmiyen bir telaşa düştüler. Zira devlet sektöründen bir müddet evvel istenen ve son tarih olarak 4 Nisan tarihi bildirilen projeler Plânlama Dairesine bir kaplumbağa süratiyle geldi, Birer ikişer gelen projelerin adedi, Nisan ayının ilk günlerinde üçyüiün pek üzerinde değildi. Müddetin bittiği 4 Nisan sabahı bir proje enflâsyonu oldu. Devlet sektöründen birbiri ardısıra projeler gelmeğe, dosyalar dağ misali yığılmağa başladı. Maamafih Plânlama Dairesinde çalışanlar, bunu pek yadırgamadılar. Daha evvel bunun böyle olacağını tahmin etmişlerdi. Sâdece iş yoğunluğu biraz arttı ve dairelerdeki çalışma biraz süratlendirildi. Projeler, bölümlere göre tasnif edildi. Dosyalandı ye incelenmek üzere kaldırıldı.

Aslında proje meselesi pek yem bir mesele değildir. Prof. Tinbergen'in Türkiyeye ilk geldiğinde isteği, muhtelif yatırımların projeler halinde ilgililerin önüne serilmesi ve bundan sonra bir plânın hazırlanmasına gidilmesi oldu. İhtilâlden evvel ortaya çıkan bu zaruret, zamanın idarecileri için fazlaca önemli görülmedi, projeyi hazırlamakla görevli olanlar ise muhtelif sebeplerden ötürü hazırlığı tavsattılar. Projeleri hazarlıyacak müesseseler yukardan emir almadıkların dan meseleye el atmadılar. Zaman öyle saman, devir öyle devir ki ihtisasın yanında "yukarının emri" akan suları durduruyordu.

Hareketsizliğin ikinci sebebi, Türkiyenin büyük bir enflâsyon içinde bulunması oldu. Parasını muhtelif işlere türlü sebeplerden dolayı yatıran müesseseler, yeni bir projenin peşinde koşacak halde değildiler. Üstelik yarınından emin bulunmadıklarından, ilerisi için hazırlanacak plân ve proje kendilerine havanda su döğmek kadar boş görünüyordu.

İhtilâlden sonra, mesele üzerine ciddiyetle eğilindi. Ancak ihtilâlin günlük dâvaları birinci plânı teşkil ettiğinden, bu işe fazlasıyla zaman ay=rılamadı. Saniyen bîr ikinci dert müesseselerin büyük para sıkıntısı oldu. Başlanan ve çoğu fuzulî olan işler

dolayısıyla müesseseler büyük borçların altına girmişlerdi. Bu borçların açtığı gedikler, kapanması imkânsız gediklerdi. Proje ve plânın yerini böylece günlük ihtiyacın karşılanması aldı, herşey birtarafa bırakılarak, o günün ihtiyaçlarını gidermek, imkânlarının peşinde koşulmaya başlandı.

Bütün bunlardan başka, teknik eleman eksikliği de bir gerçek olarak ortaya çıktı. Ayrıca bazı sahalarda -kimya endüstrisi gibi- etüd organizasyonu noksanı sebebiyle proje hanrlıyacak teşkilâtın bulunmaması devlet sektöründen istenen projelerin lâfta kalmasına yol açtı.

Plânda projenin önemi

Devlet Plânlama Dairesi, Türkiyenin genel kalkınmasıyla ilgili beş yıllık plânının hazırlıklarına başlarken evvelâ bu noktaları ele aldı.

Plânın hazırlanmasında projelerin birkaç yönden önemi vardır. Evvelâ, belirli sahalarda hangi projelerle kalkınmanın gerçekleştirileceği, plânı hazırlıyanlar için bilinmesi gereken bir husustur. Bunu o sahalarda senelerdir iş yapan, çalışmış olan müesseseler en iyi, en mükemmel şekilde bilirler, en faydalı yatırımların hangi sahalara yapılacağını çok daha iyi kestirebilirler.

Ayrıca, Plânlama Dairesinin hazırlığı sonunda elde edilen kalkınma hızının gerçekten sağlanıp, sağlanamıyacağı, projelerin tetkikiyle anlaşılabilir. Eğer imkân yoksa, Plânlama Dairesi başka yönden hareket etme yollarını arar..

Bir başka fayda şudur: Çimento, demir v.s. gibi malzemeye çok ihtiyaç gösteren projelerin bilinmesi bu maddelerde sıkıntı yaratılmasının önüne geçici tedbirlerin alınmasını ve kalkınmanın aksamamasını temin eder.

Gayret dayıya..

plânlama Dairesi bütün bunları hesaba katarak projelerin hazırlanması ve kısa zamanda bir elde toplanması için paçaları sıvadı. Evvelâ Başbakan İnönü bir genelgeyle bütün devlet sektöründen, İktisadi Devlet Teşekküllerinden kalkınma plânına esas olacak projelerin hazırlanmasını istedi.

İnönü, 22 Ocak tarihinde Devlet Plânlama Dairesinde İktisadi Devlet Teşekkülleri Genel Müdür ve Muavinlerini, Devlet Sektöründe çalışan diğer İlgilileri topladı. Bir konuşma yaptı. Konuşmasında bu projelerin bir an evvel hazırlanmasının önemini anlattı. Üstelik çocuğun adını da koydu ve projelerin 4 Nisan tarihinde Plânlama Dairesinde hazır bulundurulmasını istedi.

İş bununla bitmedi. Plânlama Dairesi bazı noksanların üzerinde de durdu. Her sektörden yeteri kadar proje gelmiyebilirdi. Hatta hiç gelmeyebilirdi. Bunun için hazırlıklı olunması gerekiyordu. Daire bu işi kendi bünyesinde halletme yolunu tuttu.

Böylece Genel Plâna taban teşkil edecek projelerin ağır ağır ortaya çıkması sağlandı. Ekipler halinde çalışılmaya koyulundu. Muhtelif bölgelerde yapılan tetkik seyahatleri sonucunda baza hususlar üzerine eğîlindi. Bu bölgenin ihtiyaçları tesbit edildi ve genel plânlama üzerinde durularak projeler bizzat Plânlama Dairesi tarafından hazırlanmağa başlandı.

Dışardan gelecek para

Devlet Plânlama Dairesinin projelere bu derece önem vermesinin ayrı bir sebebi daha vardır. Beş yıllık plânın portesi 50 milyar lira civarında olacaktır. Bunun dış finansmanı tutarı 1,5 milyar dolar, yani 15 milyar liradır. Bu para, yılda 300 milyon do» lar civarında yapılacak bir dış yardımla karşılanacaktır. Bu dış yardım, çok uzun vadeli ve çok düşük faizli kredi olacaktır. Ancak, yardımı yapacak olan devletler ve milletlerarası teşekküller plânı beğenseler de, finanse edilecek projeleri de görmek istemektedirler. Bunun yanında, bizim kendi imkânlarımızla yılda 7 milyar liralık yatırım yapmamız gerekmektedir. Bunun karşılanması için de, projelerin bilinmesi şarttır.

Bir süredir dış yardım konusunda yapılan temaslarda bir gerçek belirdi: Dış yardımı yapacak olanlar, her şeyi iğneden ipliğe kontrol etmek, verdikleri paranın asıl hedefine gittiğinden emin olmak istemektedirler. Endişeleri şudur: Yatırım için alman paranın cari masrafları karşılamak, üzere sarf edilme si. Tabii bunun temelinde, siyasi maksatların Hükümete hakim olması korkusu yatmaktadır. Bu yüzdendir ki dış yardım, her gelişmemiş memlekete, proje esası üzerinden yapılmaktadır. Böylece, kontrol imkânı kolaylaşmaktadır.

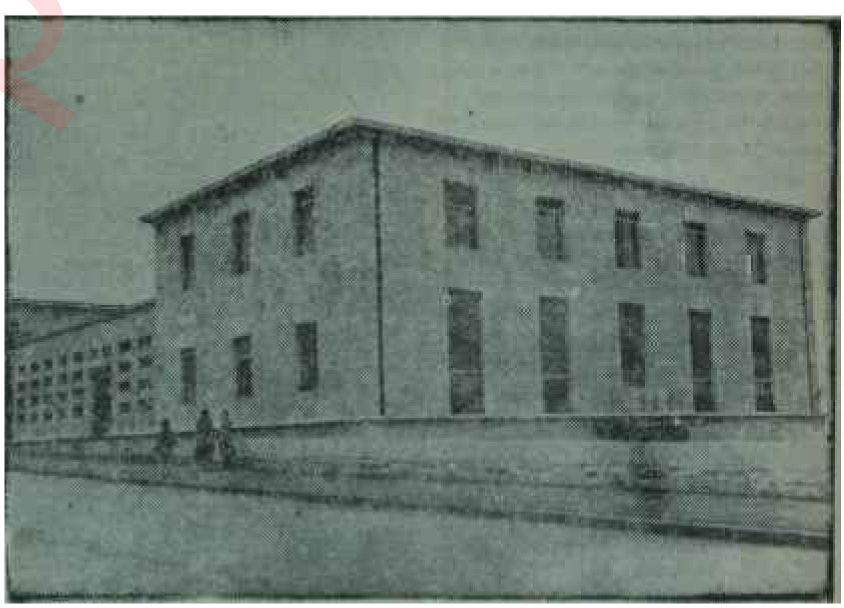
Bunun dışında bir sebep daha vardır. Milletlerarası yardım müesseselerinin ardında yatan büyük devletler, nerelerde hangi sanayiin gelişmekte olduğunu bilmek istemektedirler. Bunda, kendi milli endişeleri gizlidir. Keselerinin ağzını kendi ithal ve ihrac mallarını göz önünde tutarak açmaktadırlar.

Nihayet, son yıllarda yardım ya-

Kulağa Küpe

3 mısralık şiir!

"Af,"
"Laf,"
"Gaf!"
R. Gümüşpala
(Aslının aynıdır.)

Devlet Plânlama Dairesi binası
Ümit deposu

Okuyucu Mektupları

İnkılâptan beş ay evvel 13 Ocak 1960 tarihinde bir tebligatla, 17 yıl emek verdiğim ve içinde bulunmakla şeref duyduğum Çimento Sanayii ailesinden o günlerin politik tesirleriyle Ayrılmak mecburiyetinde bırakıldım.

Muhterem Mecmuanıza verilen ve 10.3.1962 tarihli, 404 sayılı nüshasında neşrolunan haberde kaydedildigi şekilde, hakkımda açılmiş bir ceza davası mevcut değildir. Bu itibarla da aftan istifade ile yargılanmaktan kurtulmam bahis mevzuu olmamıştır.

Esasen T. Çimento Sanayii mensupları memur addedilmezler. Bu bakımdan Sanayi Bakanlığı Teftiş Kurulunun talebi savcılıkça ademi takip kararına bağlanmıştır.

1959 yılında cereyan eden ve demir oksidin çimento ile. mübadelesinden ibaret elan muamelede Şirket Teftiş Heyeti kendisine yapılan telkin ve baskılara rağmen kir yolsuzluk görmemiştir. Halen vazifelerine devam eden ilgili idare Umum Müdür Muavini ile fabrika Müdürü de bu işlerin şirket menfaatlerine uygun bir şekilde intaç edilmiş basiretli bir hareket olduğunu yazılı olarak beyan ve ifade etmişlerdir.

Taraflar arasında ağılmış, hiç bir formaliteye tabi olmayan bir hukuk dâvası, şahsi görüşlerle ilgili olabilir.

1960 yılından evvel teknik Umum Müdür Muavinliğini ifa ettiğim devrede vâki Umum Müdürlük teklifleri ve bahsettiğiniz tâyin keyfiyeti bu yetkiye sahip makamların hakkımda gösterdiği teveccüh ve itimadın neticesidir. Buna ancak teşekkür borçluyum.

Hakikatin aydınlanması bakımından işbu yazımın tavzihan neşrine delâletinizi rica ederim.

Cavit Borçbakan

26 Mart 1968 gün ve 404 sayılı nüshanızda, Tıb başlıklı yazıda bana atfedilen "Fakülteli doktor, bastahaneyi çiftlik haline getirecektir" sözünü ben kafiyen söylemiş değilim. Zaten konuşma teype alınmış bulunuyor. Doktor arkadaşlarımı olduğu kadar beni de üzen hu hususun tavzihini saygılarımla rica ederim.

Dr. Nilüfer Erinmez - Ankara

pan memleketlerde türeyen "Müşavir Firmalar"ın da, proje istemekte büyük rolü olmaktadır. "Müşavir Firma"lar ilk bakışta yardım işinin birer paraziti gibi görünmektedir. Ancak, madalyonun bir de öteki tarafı vardır. Parayı veren memleketler, kendilerinden bir firma proje hakkında müsbet mütalea verirse, daha fazla gönül rahatlığıyla ve kendi umumi efkârları karşısında daha kuvvetli olarak hareket etmektedirler. "Müşavir Firma"ların içinde, elbette ki uydurma firmalar, iş çeviriciler, gayrıciddi olanlar mevcuttur. Bunlardan bir kısmı, yardım alan az gelişmiş memleketlerin yüzde oncu devlet adamlarına musallat olmakta, onlarla ortaklık kurmaktadır. Ama, öyle ciddi ve gı muameleyi yaptı. Yani, ondan da proje istedi.

Plânlama Dairesi ilgililerinden bir komisyon, bazı sorularla özel sektörün karşısına çıktı. Bunun için de bir ön hazırlık yapıldı. Türkiyenin iş adamlarından bazılarına sorular gösterildi ve fikirleri alındı. Onların yaptığı düzeltmelerden sonra Odalar Birliğiyle temas edildi ve özel sektörün durumunun tetkikine başlandı. Ayrıca Özel Sektörden de projelerin bildirilmesi rica edildi. Plân hazırlanırken bunlar da göz önüne alınacak ve yardım konusunda karşı tarafa özel sektörüp durumu da anlatılacaktır.

Devlet Plânlama Dairesi kendi çalışmaları arasında ihracat ye ithalât durumumuzu birinci plâna aldı, Her

Devlet Plânlama Dairesinde hummalı faaliyet

Beş *yıl değil, bu yıl güç*

oturaklı firmalar da vardır ki bir proje bunların tasvibinden geçti mi, finansmanı için bütün milletlerarası teşekküller seferber olmakta, adeta işe kendileri sahip çıkmaktadırlar. Bu firmaların da, elbette, büyük plânlar değil, projeler ürerinde çalışması, onları incelemesi gerekmektedir.

Şurası bir gerçektir ki Marshall Yardımı devri geçmiştir. Şimdi her yardım, verilen paranın nereye, nasıl sarfedildiğini görmek isteyen bir sıkı dikkat ve murakabeyi de beraberinde getirmektedir.

Özel sektör

Devlet Plânlama Dairesi, Beş yıllık plânda özel sektörün yerini tâyin için onunla da şıkı temas sağladı ve ona da, aynen devlet sektörüne yaptıiki sektör, kalem kaleni ele alındı ve bir komisyonca uzun uzun incelendi. Evvelâ ithalat durumumuz gözden geçirildi. İstihsali memleketimizde mümkün olan bazı malların ithal edilmemesi kararlaştırıldı. İhracat mallarımızdan dünya piyasasında en fazla tutulanların da geliştirilmesi için genel plânlamada geniş yer ayrıldı.

Projelerin değerlendirilmesi

Devlet Plânlama Dairesinin çalışmalarının ikinci kısmı bu haftadan itibaren başlayacaktır.

Plânlama Dairesine şimdiye kadar devlet sektöründen 1058 proje gelmiştir. Bu projelerin değerlendirilmesi Plânlama Dairesi tarafından yapılacaktır.

Gelen projeler içinde adet bakımın-

dan en fazla olanı Tarım sahasındadır. Bu sahada 460 proje mevcuttur. Bunun mali portesi 55 milyar 216 milyon 390 liradır, Ancak değerlendirme işinde projelerin ancak 13 milyar lira tutarındaki bir kısmına yatırım yapılabilecektir.

İkinci derecede enerji projeleri gelmektedir. 7 milyar tutarında olan projelerin 5 milyar kadarı değerlendirilecektir. Bunların arasında Keban barajı da mevcuttur. Kimya sahasında 25 proje vardır. Son derece ilgi çekici görülen projeler arasında Sud - Kostik, Soda projeleri geniş yer tutmaktadır. Bunun dışında, Madencilik projeleri 25, Gıda, içki ve tütün 59, Odun, kâğıt ve kauçuk 28, Petrol 12, Taş - toprak 20, Belediye 93, Makine ve alet 19, Ulaştırma 81, Devlet hizmetleri 27, Tekstil 11, Metalürji 7 proje ile Plânlama Dairesinde değerlendirmeğe katılmaktadır.

Dikkate değer olan, devlet sektöründen gelen projelerin portesi 80 milyarı aşarken, özel sektörün 5 milyar civarında kalmış olmasıdır.

Bu durum bir memleket realitesini meydana çıkardı. Türkiyede, özel teşebbüs devlet sektörünün yanında hemen hemen hiç mesabesindedir. Onun için, o sektörü millet nazarında bir sömürücüler ordusu gibi gösterme teşebbüsleri daha ziyade sunidir. Bilakis, bu sektörün zafiyetidir ki iyi İşlememesine ve organize olmamasına yol açmaktadır. Bu sektör, bugünkü kabiliyetiyle yılda yapmamış gereken 7 milyar lira civarındaki yatırımın en kabadayı hesaplarla yedide birini sırtlayabilecektir.

Cuma günü, Devlet Plânlama Dairesinde yapılan toplantıda Türkiyede bir sermaye piyasasının kurulması acil bir temenni olarak ortaya çıktı. Bunun çaresi, küçük tasarrufları anonim şirketler kanalıyla memleketin iş bayatına akıtmaktan ibarettir. Böylece, büyük iş adamları kompleksi de kalkacak ve basit vatandaşlar paralarını faydalı sahalarda değerlendirebileceklerdir. Zaten böyle bir sistemin bizde bulunmamasıdır ki Plânlama Dairesinde proje toplama işi başlayınca özel sektörün gücünün cüceliğini ortaya çıkarmıştır. Ancak, sermaye piyasası da her şeyden önce güven ve istikrar meselesidir,

Başbakan, öğle vakti Devlet Plânlama Dairesini terkedip küçük Opel'ine binerken içini çekti. Şimdi gidecek ve politikacıların kaprislerine deva aramaya çalışacaktı!

Politikacılar

Arpa ambarı

günlerden perşembeydi. A. p. Grubu hararetli toplantısının ikinci kısmına başlamak üzereydi. Yemeğini henüz yemiş Adana Senatörü Mehmet. Ünaldı aceleci adımlarla A. P. Grup salonuna doğru yürürken, yolu bir gazeteci tarafından kesildi. Ünaldı, çok iyi tanıdığı gazeteciye gülümseyerek şöyle dedi:

"— Sabahki Grupta vallahi bulunmadım. Simdi de yeni gidiyorum."

Gazeteci gülümsedi. Zira onun merakını çeken, Ünaldının aklının köşesinden bile geçmeyen bir başka konuydu. Adana Senatörüne, bundan bir müddet evvel gene A. P. milletvekillerinden Alp Doğan Şen ile birlikte Meclis Başkanlığına verdikleri bir kanun teklifiyle ilgili bazı sualler sormak istiyordu, ünaldı, doğrusu istenirse, buna pek memnun oldu. Zira İdare Meclisleri müessesesini ortadan kaldıran M. B. K. nin 33 sayılı kanununun ilgasını isteyen yeni kanun teklifleri Meclis Başkanlığına verildiğinden bu yana Basından, küçücük bir kaç haber istisna edilirse, bu konuda tek bir ses, tek bir nefes duyulmamıştı.

Ünaldı, adımlarını yavaşlatarak muhabire bilgi vermeğe başladı: 23 saydı kanunun kaldırılmasıyla ilgili teklifinin gerekçesi malûmdu. Ancak, bu kanunun kalkmasıyla, 3460 sayılı ve İdare Meclisleriyle ilgili kanunun yeniden ihyası gerekmekteydi. Ünaldı, 3460 sayılı kanunun ihyasını talep

Mehmet Ünaldı
Arpacı

ederken Mecliste pek çok politikacının kendisini destekleyeceğinden emindi-

İdare Meclislerinin teşekkül tarzı ve M. B. K. nin 23 sayılı kanuna dayanan davranışı eski bir hikâyenin devamıdır.

27 Mayıstan çok önce İdare Meclisleri, siyasi partiler için bir arpa ambarı telâkki edilirdi. O kadar ki, politikacıların -bilhassa seçimi kazanamayanların? emniyet supabı bu İdare Meclisleriydi. Nitekim Ünaldı da 1057 seçimlerini kaybettiğinde, kendisi için yeni bir kapı alarak T. C. Ziraat Bankası İdare Meclisi üyeliğini bulmuştu. Bunun içindir ki Ünaldı pek çok arkadaşının hislerine tercüman olarak hem politik bir yatırım yapıyor, hem de muhtemel kazalarda kendisine bir yedek vazife hazırlıyordu. Bu arada milletvekili olusu mizan gazetelerine konu teşkil eden Alp Doğan Senin, teklifin altında imhasının bulunması da doğrusu kanun teklifine ayrı bir renk vs revnak verdi.

Ehven-i şer

İhtilâlin akabinde bu meseleye el atan M. B- K, idaresi, İdare Meclislerini bir keşmekeş içinde buldu. D. P. iktidarı devrinde tam manasıyla bir arpalık olarak kabul edilen İdare Meclislerine hiç bir zaman işe yaramayan bir takım kimseler seçilmişler ve İdare Meclisleri hiç bir faydası olamayan, fakat bütçeye külfet tahmil eden bir hale gelmişti. Hele 1957 seçimlerini kaybeden eski D. p, milletvekillerinden devrin idarecilerine en fazla bağlılığıyla şöhret yapmış olanlarının birer sandalya sahibi olması M. B. K. idaresinin süratle bu meclisleri feshine yol açtı.

W. B. K. nin İktisat Komisyonunda vazifeli bulunan üyeler evvelâ konuyu tetkik ettiler ve sonra müzakereye giriştiler. İktisat Komisyonunda iki ayrı fikir vardı. Bunlardan birincisi, İdare Meclislerinin teşkilini derpiş eden 3460 sayılı kanunun ruh ve mâna bakımından yerinde olduğu, ancak kanunun, devrin icaplarına uygun şekilde tatbikinin İdare Meclislerini bir partilerarası arpalık haline getirdiğini savunan fikirdi. Bilhassa Fikret Kuytak bu konuda son derece geniş tetkikatta bulunduğundan, komisyonda tezini savundu ve kanunun ilgasından ziyade, İslahının yerinde olacağını ifade etti. Fakat 27 Mayısın dumanı üstünde heyecanı, Komite üyelerinin ikinci tezi kabul etmelerini sağladı. Arzulanan, İdare Meclislerinin feshi ve yerine işçi ve işveren sendikalarının ve merkez memurlarının tesbit edeceği üçer aday arasından seçilecek müdürlerden müteşekkil "Müdürler Kurulu"nun konul-

Fikret Kuytak
Gemi kıstı

ması idi. Bu tezin savunucuları Şefik Soyuyüce ile Şükran Özkaya oldular. Bu tez kabul edildi ve 15 Ağustos 1960 tarihini taşıyan 23 sayılı kanun çıkarıldı.

Dimyata pirince giderken

Gelgelelim, bu iyi niyetli teşebbüs icra safhasına intikal edince bazı teknik noksanlıklar ortaya çıktı. Kanunun, günün gerçekleri düşünülmeden hazırlanmış olması, M. B. K. üyelerinin yanıldıklarını gözler önüne serdi. Zira Genel Müdürler hemen paçaları sıvadılar ve eski devrin baskısına mâruz kalarak ezilmiş memur sınıfının bu ruh haletinden faydalanarak "Müdürler Kurulu"nu kendi arzularına göre tanzim ettirdiler. İş o kadar rahatlıkla halledildi ki, bazı dişli Umum Müdürler kendilerini murakabe edecek olan Müdürler Kurulundan "Benim Müdürler Kurulum" şeklinde bahsetmeye başladılar.

23 sayılı kanunun tatbikinde husule gelen bu tip aksamalar 15 Ekim mğdurlarını harekete geçirdi. İki kafadar, birdenbire karşılarında hazır *iyi* vasat da buldular. 1962 yılının İlk pylarında 23 sayılı kanunun dışında kalan bazı banka ve iş yerlerindeki İdare Meclisi üyelikleri, Koalisyonun iki kanadını temsil eden A. P. ve C. H. P. arasında bir savaş ganimeti misali kapışılmağa, çekişmelere sebep teşkil etmeğe başladı. Bu çekişme iki A. P. li Meclis üyesini kısa zamanda harekete geçirdi ve 23 sayılı kanunun kaldırılamsıyla ilgili bir teklifi, kaleme aldırıp 2 Nisan 1962 tarihinde Meclis Başkanlığına sundurdu.

İki "A. P. li Meclis üyesinin verdiği kanun teklifinde beş sayfaya yakın bir gerekçe mevcuttur. Gerekçe süratle okunduğunda zihinlerde iyi bir intiba bırakmakta, Ünaldı ile Şeni âdeta haklı kılmaktadır. İki A. P. li politikacının gerekçede dayandıkları en önemli nokta, "Müdürler Kurulu" nun teşkiliyle işleyişindeki hatadır. Bu husus gerekçede 5 madde halinde tadat edilmiştir. Mesele, kadı ile davacının aynı şahıs olmasında birleştirilmiştir. Müdürler Kuruluna Başkanlık eden Genel Müdürün bu kurul üzerindeki sonsuz yetkisi Genel Müdürü denetleyecek Kurulun bir formaliteden ileri gitmemesini intaç etmiştir. 23 sayılı kanunun getirdiği yeniliklerden biri de memur ve işçilerin Müdürler Kurulunu seçme hakkının iyi kullanılmadığı ve türlü oyunlarla bazı kişilerin amaline hizmet edildiği hususunun gerekçede yer almış olmasıdır.

İki parlâmento üyesi bütün bu mahzurlarından dolayı 3 maddelik bir kanun teklifiyle 23 sayılı kanunun yürürlükten kalkmasını talep etmektedirler.

Ancak. İdare Meclisi üyelikleriyle ilgili 3460 sayılı kanunun aynen ihyasının bugünkü zihniyetin tamamen karşısında bulunması yeni bir teşebbüse yol açtı. Ünaldı, 23 sayılı kanunun' bazı maddelerinin 3460 sayılı kanunun metnine ithalini faydalı buldu. Haftanın sonundaki cuma akşamı Adana Senatörü vaktini bu konuya hasretti ve geç vakit bu maddeleri üç ana kısımda topladı.

Bunlardan birincisi iktisadi Devlet Teşekküllerinin murakabesinin Anayasaya uygun olarak Meclise verilmesiydi. Bu husus 23 sayılı kanunda şöyle ifade edilmektedir:

"Birinci madde şümulüne giren teşekküllerin yıllık yatırım bütçeleri kendi müdürler kurulunca hazırlanır, bağlı bulundukları Bakanın ve Maliye Bakanının tasdikiyle tekemmül eder. Bu bütçeler ilgili bakanlığın bütçesine ekli olarak teşrii organın ıttılaına arzolunur". İşte Ünaldı bu maddenin ufak bir değişiklikle aynen 3460 sayılı kanunun metnine ithalini istiyordu. Değişiklik, "Müdürler Kurulu" yerin» "İdare Meclisleri"nin konulması suretiyle oluyordu.

İkinci ilâve, 3460 sayılı kanunda İdare Meclisi üyesi olacakların evsafının tadat edildiği kısma yapılacak küçük bir ilâveydi. Ünaldı burada bir yaş haddi koyuyor -40 yaş- ve üye olacak kimsenin o müessesede bir süre çalışmış 'olmasını şart koşuyordu. Bu süre 10 yıl civarında olacaktı. Üçüncü olarak Ünaldı, 23 sayılı kanunun şümulüne giren 3460 sayılı kanunun ise dışında bıraktığı bazı müesseselerin denetlenmesini temin amacıyla eski kanuna ilâve edilmesini istiyordu.

Teklif, siyasi partilere bu haliyle müspet intiba ile intikal etti. Ama tabii her şey, tatbikata bağlı kalmaktadır. Tatbikat yapacakların ise, bir zihniyet değişikliği geçirmiş olduğunu belli eden fazla emare yoktur.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Suriye

İki ateş arasında

Suriyede 28 Martta idareyi ele alan ordu, 2 Nisanda onu tekrar sivil hükümete iade etmiştir. Ancak bu alışveriş hayli dramatik şartlar altında geçmiş ve Suriyenin bütün milli mevcudiyeti bahis konusu olmuştur,

28 Mart darbesi, tam altı ay fasıla ile, Suriyenin Mısırdan ayrılmasına müncer olan darbenin neticelerine son vermekte idi. Mısırdan ayrılış, yalnız Nasırın tahakkümünden kurtulmak değildi. Bu, aynı zamanda bir anayasa nizamına, bir sivil idareye avdet etmekti. Hareketi ordu yapmış, fakat halk da canü gönülden desteklemişti.

28 Mart darbesinin talihi öyle olmadı. Askerler, Cumhurbaşkanının, Başbakan ve hükümet üyelerinin istifalarını alıp Meclisi feshedince, bu, her ne kadar her zaman olduğu gibi, sistemin tefessühü ile izah edilmişse de, halk tarafından desteklenmemiştir. Hele, altı ay evvel millet tarafından hür seçimlerle işbaşına getirilmiş olan sivil idarecilerden her birinin bir suçla yargılanacağı haber alınınca, passif küskünlük aktif bir hoşnutsuzluğa dönmüş ve askerler sivil idarecilerden hiç bitinin işbirliğini sağlayamamışlardır, Nasım Kudsi ve Maruf Devalibinin Halkçı partisi, Halid el Azm ve Memun Kuzberinin Müstakilleri, Sabri Assalinin Milliyetçileri, nihayet Ekrem Hurraninin Baas'ı. bütün bu siyasi parti ve teşekküller "evlerine girip kapıyı bacayı sımsıkı kapamışlar dır". Meydan orduya kalmıştır, fakat bu boş meydanda at koşturmak isteyenlerin de ne atları, ne de istikametleri biribirine uyuyordu. Sivil siyasi kadroların dargınlıklarına Nasır taraftarı subayların ayrılıkçı hareketi de inzimam etmişti.

Suriyede son ayaklanmaların, bunun bastırılışının ve varılan neticenin dekoru bu idi.

Halep işi

Halep isyanı, memleketin Kuzey ve Doğusundaki halk ve garnizonların merkez hükümetini tanımadıkları, şeklinde duyurulmuştur. Yalnız bu keyfiyet oldukça kaba bir şekilde, sadece Birleşik Arap Cumhuriyetini tekrar kurmak, yani. Mısır ile tekrar birleşmek isteyenlerin serkeşliği gibi gösterilmiştir. Halep Radyosu adı ile normal radyo dalgaları üzerinde fasılalarla ve kaçak olarak çalışan verici postanın olayı takdim şekli bu olmus-

Abdünnâsır
Suyun başında

tur. Hakikaten durum çok daha nüanslıdır.

Evvelâ sabık Cumhurbaşkanı Nazım Kudsinin çok kuvvetli olduğu Kuzey bölgesinde mukavemet ve hoşnutsuzluk genel olarak askeri idareye karşı, anayasa hayatından mahrum bırakılmanın bir reaksiyonu olarak belirmiştir. Fakir fellahlardan ziyade zengin bezirganların bölgesi sayılabilecek olan bu bölgede Ermeni ve Kürd unsur, Arap unsura nazaran çok daha kalabalık ve nüfuzludur. Bunların Nasırın idaresi altına tekrar dönmeyi asla arzu etmedikleri de şüphesizdir. Ancak, Nasır taraftarı Halep garnizonu subayları, kendilerine verdikleri ad ile "Hür Subaylar", bölgedeki bu umumi hoşnutsuzluğu kendi dâvaları adına istismara teşebbüs etmişlerdir. "Hür Subaylar" diğer taraftan genel olarak orduda bir "Nasır daüssılası" olduğunu da bilmektedirler. Fakat bu mantık realitenin girinti ve çıkıntıları ile karşılaşınca çökür vermiştir. Zira bir yandan, anayasa hayatına ve sivil idareye son vermiş olan ordunun bütün elemanları bunun tabii neticesinin Mısır ile birleşmek olduğuna kaani değildirler. Diğer yandan "Hür sıbaylar"da aralarındaki ayrılığı duymaya başlamışlardır. Gerçekten, bunların bir kısmı, işin müzakereyle ve tedricen halledilebileceğini düşünürken, diğer müfrit bir grup "demiri tavında dövmek" fehvasınca derhal harekete, geçmeye ve işi, gerekirse zor kullanarak, neticeye ulaştırmaya kararlı, görünmekteydi.

Sivillere müracaat

Halep garnizonunun isyanı sırasında Şamda yayınlanan bildiri daha ziyade bu mutedil cereyana hitap etmekteydi. Bu bildiride Şamdakilerin de bütün hür Arap memleketleriyle sağlam esaslara müstenit birliğe taraflar oldukları ifade ediliyordu. Ancak bu birlik hür-bir referanduma konu olmak gerekirdi. Şam. diğer taraftan bir noktayı, kasden olacak, müphem bırakmıştı. Bildiride "Başlarında Mısırın bulunduğu hür Arap memleketleri" tabiriyle "Mısır başta olmak üzere bütün Arap memleketleriyle" tâbiri biribirine karıştırılmıştı. Öyle ki, o gün bütün milletlerarası ajanslar Arap memleketlerindeki muhabirlerinden durmadan tavzih istemişlerdir.

Fakat herhalde bu bildiri Halepteki subaylar arasındaki görüş farkının iyice meydana çıkmasına yardım etmiştir. Gerçekten o sırada Şamdaki Silâhlı Kuvvetler Yüksek Kumandanlığı, sivil idarecilere müracaatla, tekrar anayasaya dönme işini bir esasa bağlamış bulunuyordu. Nazım Kudsi tekrar Cumhurbaşkanlığına gelmeyi kabul ediyordu. Bütün kabine üyeleri yerlerini alacaklardı. Meclis tekrar toplanacak ve askerler kışlalarına döneceklerdi.

Şam bu hususu bildirdiği zaman

Abdülkerim Kasım
Sınırda buluşalım

Halepten iki ayrı reaksiyon sesinin yükselmesiyle, ayırma hareketinin başarılı olduğu anlaşılmıştır. Filhakika Halep Radyosu sivillerle anlaşmayı ilan ederken, öte yandan bir kısım subayların da Nasırdan silâhlı müdahale ve yardım istedikleri, şayi olmuştur. Bu yardımın hakikaten istenip istenmediği bugüne kadar az çok esrarlı bir sual olarak kalmıştır. Fakat ne olursa olsun, olay sırasında Nasırın gayet vahim bir tercih karşısında kaldığı şüphesizdir. Bu Halep işi Kahireli diktatör için bir fırsat da olabilirdi, bir tuzak da... Herhalde bir prestij meselesi bütün heybetile Nasırın karşısına dikilmişti.

Kahireli diktatör bunu şu şekilde halledebileceğini zannetti : Evvelâ Halepli subayların kendisinden yardım istedikleri haberlerini yalanladı. Arkasından da işe büsbütün kayıtsız kalmış görünmemek için Halep ile Şam arasında tavassut teklifinde bulundu. Ancak, bu sırada Şam, Halebe ültimatomu dayamış ve zırhlı kuvvetler harekete geçmişti..

Gizlenmiş kin

Şama sâdık kuvvetlerin harekete geçmesi karşısında Halep garnizonu müzakereye talip oldu ve bir delegasyon gönderilmesini istedi. Fakat ileri harekâta devam eden Şam kuvvetleri Halep garnizonu elemanlarıyle karşı-karşıya gelinceye kadar müzakere olmadı. Müzakere âdeta takım kumandanları kademesinden başlayıp yüksek kademelere intikal ederek bir "Vire' muamelesi şeklini aldı. Halep Radyosu Şam Radyosunun dilini kullanmaya başlamıştı.

28 Mart darbesini hazırladıkları söylenen bir kısım subaylar rızaları ile ordudan ayrılıp İsviçreye gittiler. Bir kısmının da firar halinde olduğu söylenmektedir. Fakat herhalde Şam duruma hâkim olmuş ve idareyi sivillere devir hazırlığa başlamıştır.

Abdünnasırın tavassut teklifinin bu şekilde havada kalması elbette ki Kahireyi epey müşkül bir durumda bırakmıştır, İşler durulunca Kahire ile Şam arasında radyo dalgaları üzerinde başlayan mücadele bunu göstermektedir. Kahire "Gerici 'idare" diye adlandırdığı sivil hükümeti, Mısır ile birleşme taraftarı olan Suriyeli elemanları temizlemek için evvelden tedbir almak, bu arada Iraktan yardım sağlamakla suçlandırmaktadır. Buna delil olarak da 15 Martta Cumhurbaşkanı Nazım Kudsi ile Irak Başbakanı Abdülkerim Kasımın hudut üzerinde yaptıkları mülakat gösterilmektedir. Bu arada Moskovanın iddiaları da Türkiyenin Suriye sınır boyunda yığınak yaptığı merkezindedir. Bu son iddia gereği gibi yalanlanmıştır. Lâkin Kahire ve Moskova bu motifi daha bir müddet işleyecek gibi görünmektedirler.

K A D I N

Ankara

Kadının tabii üstünlüğü

Orta boylu, lâcivert elbiseli adam ayağa kalktı, etrafını saran meslek kadınlarının gözlerinin içine bakarak:

"— Evet, bugün ilim, kadının biyolojik bakımdan erkeğe üstün olduğunu ispat etmiş durumdadır" diye konuştu.

Kadınlar heyecanlanmışlardı. Âdeta, "teşekkür ederiz, bize iltifat ediyorsunuz" diyen bir halleri vardı. Oysa ki lâcivert elbiseli erkeğin niyeti hiç te onlara kompliman yapmak değildi. Hatta onlara çatacak, birazı sonra çağımızın "kadın"dan beklediklerini onlara hatırlatacak ve kadının nerede ve niçin zayıf olduğunu da, hiç çekinmeden söyliyecekti

Olay, geride bıraktığımız haftanın başlarında birgün Ankara Palasın küçük çay salonunda geçiyordu. Lâcivert elbiseli zat, Gazi Terbiye Enstitüsü öğretmenlerinden psikolog Muvaffak Uyanıktı. Ankara Soroptimistlerinin daveti üzerine, onlara bir konuşma yapmak üzere gelmişti. Muvaffak Uyanık evvelâ, konuyu "feminizm"' bakımından ele almadığım söyledi. Dâva bundan çok daha önemliydi. Çünkü bugün insanlık büyük bir mesele ile karşı karşıya kalmış bulunuyordu: Kadının yardımı olmadan, dünyayı tehdit eden büyük ekonomik krizi atlatmak mümkün olamıyacaktı. Dünya nüfusu üç milyar olarak kabul ediliyordu. Bunun iki milyarı, kendi kendisini besliyecek kadar istihsal yapamıyordu. Bir milyarı, bu iki milyarı beslemek ödevini yüklenmiş bulunuyordu. Üstelik, dünya nüfusu devamlı surette artıyor, her saniyede ölen iki insana mukabil üç insan doğuyordu. Kendi kendisine yeter olmıyan insanların yarısından fazlası ise kadındı. İşte bunun için de artık kolları sıvama zamanı gelmişti.

îş başa düşünce..

Erkekler yüzyıllar boyunca bu dünyayı yalnız başlarına idare etmişler, kadını daima ikinci plâna iterek, onu evinin dört duvarı arasına kapamış, söz sahibi etmemişlerdir. Kadının çocuk taşımak, çocuk doğurmak, çocuk yetiştirmek gibi kutsal bir ödevi yerine getirmesi, bu pasif durumu kolaylıkla kabul etmesine yol açmıştır. Vakıa kadının yaptığı iş gerçekten onun başka vazifelerini ikinci plâna bırakabilecek kadar önemli, güzel ve büyüktür, ancak, bugün artık dünyanın kadına başka sahalarda da İhtiyacı vardır. Kadının, çocuk doğurmak gibi önemli bir vazife, yanında, çok daha başka önemli vazifeler de yapabileceği ve bunlarda erkekler kadar başarı kazanabileceği, olaylarla meydana çıkmıştır. Özellikle İkinci Dünya Harbi sırasında kadın her bakımdan yüksek olan kapasitesini ispat etmiştir. İkinci Dünya Harbinde kadın, cepheye giden erkeğin yerini almakla kalmamış, gizli mukavemet cephelerinde büyük kahramanlıklar göstermiş, hürriyet ve insan hakları için erkek kadar, ondan fazla savaşmıştır. Demek ki kadın, sahayı boş bulup, fırsatı yakalayınca kendisini göstermesini bilmiş ve asırların kendisine yüklediği pasif hayata rağmen, doğuştan sahip olduğu bazı üstünlükler sayesinde, gerektiği anda erkeğin yerini hiç eksiksiz doldurabilmiştir.

Muvaffak Uyanık
Bir feminist mi?

Bugün dünyanın karşısına çıkan meselelerin özü ve kökü, sosyal alandadır. Özellikle bu alanda erkekler, kadınlar yanlarında olmadıkça, birşeyler yapamıyacaklardır. Hatta bugün siyaseti de sosyal meselelerden ayrı tutmaya artık imkân kalmamıştır ve dünyadaki yeni cereyan, kadını erkeğin yanında siyasetle uğraşmaya çağırmaktadır.

Kadının Üstünlüğü

Kadına "zayıf yaratık" denmiş ve.

bununla kadının adali kuvveti kastedilerek kadın ikinci plâna atılmıştır. Oysa ki, erkek işleri yapan kadınların erkek kadar kuvvetli olabilecekleri ispat edilmiş bulunmaktadır. Bugünkü dünyada adali kuvvetin önemi kalmamıştır. Buna mukabil, kadının mukavemet kudretinin erkeğe üstün oluşu bir kıymet taşımaktadır. Son yıllarda bu konuda yapılan araştırmalar kadının biyolojik üstünlüğünü gerçekten meydana çıkarmıştır. Kız çocuğu daha ana rahminde iken, erkek çocuğa nisbetle, çok daha sağlam, süratli ve emin şekilde inkişaf etmektedir. Kus çocuğu, hastalıklara karşı erkek çocuktan çok daha mukavimdir. Dünyaya gelen erkek çocukların adedi kızlardan fazla olduğu halde, bulûğ çağında bu adet birbirine eşittir. Daha ilerde ise, kadınların sayışı artmaktadır. Çünkü kadınlar erkeklerden daha uzun ömürlüdürler. Akıl hastahanelerinin üçte ikisini erkekler doldurmaktadır. Lisan

mekanizmasında kadın, erkekten beşte birbuçuk nispetinde ileridir. Kadının sinir sistemi de erkekten kuvvetlidir. Erkekten daha çabuk sinirlenir. görünmesi, aslında daha sağlam oluşundandır. Çünkü vücut deşarjını yapar ve rahatlar. Kadın, yapılan zekâ testlerinde, erkeğe eşit olduğunu su götürmez şekilde isbat etmiştir. Fakat kadınların en zayıf tarafları "kadınlık kompleksleredir. Kadınlar yüzyıllar boyunca erkeklerin yarattığı bu "ikinci plânda yaşamak" havasından kendilerini bir türlü kurtaramamaktadırlar.

Muvaffak Uyanık, dinleyicilerine gülümsiyerek:

"— Sakın ha, bunu daha rahat bulmıyasınız. Fakat gerçek şudur ki, artık erkek yalnız başına dünyayı idare edemiyecektir. Kadınların, dünyanın kendilerinden beklediklerini yerine getirebilmeleri ise herşeyden önce kendi kendilerine inanmalarına bağlıdır" dedi.

Salondaki tek erkek dinleyici, Ankara Rotari Klüp Başkanı Vedat Uğrul idi. Muvaffak Uyanıktan aynı konuşmayı Rotari Klüpte, bu sefer erkeklere yapmasını rica etti. Yalnız, konuşmanın ismini değiştirmek daha yerinde olacaktı. Erkeklerin bir "iktidar değişikliği"nden korkmaları pek âlâ mümkündü de....

Kadın Çağı »

Jale CANDAN

Yirminci yüzyılın birçok takma isimleri var. Bunlardan bir tanesi de katilin çağı" deyimidir. Bunca ismin arasında acaba yirminci yüz yılı temsilen hangisi tarihe geçecektir? Bunu henüz bilmiyoruz ama, İçinde yaşadığımız çağın bir "kadın çağı" olduğu muhakkaktır. Kadın, İnsan haklarına doğuştan sahiptir. Fakat erkekler tarafından elinden alınan haklarına, ancak yirminci yüzyılda kavuşmuştur. Vakıa bu hakları ona tanıyan, veren gene erkek olmuştur ve bugün geri kalmış memleketlerde kadınların büyük çoğunluğu bu haklarından habersiz yaşamaktadırlar, fakat meselenin ilgi çekici tarafı şudur: Haklarını tanıyan, bunları kullanabilen küçük bir zümre, kısa bir zamanda çok başarı kazanmıştır. Kadın yirminci yüzyılda analık, ev kadınlığı gibi çok önemli ödevlerinin yanında ve bunları aksatmadan, pek büyük işler başarmış, hemen hemen her alana el atmış ve 'hiçbirinde yenilgiye uğramamıştır. İşte bunun İçindir ki önemli meseleler karşısında kalan dünya bugün kadını yardıma çağırmaktadır. Birleşmiş Milletlerin bu konudaki muhtelif raporları, bütün dünyada kadına verilen önem, bu konudaki sayısız neşriyat, **mil**letlerarası konferanslar, araştırmalar hep bu çağrıya işarettir. Bugün artık kadının, evinin dışında çalışmasının iyi mi yoksa fena mı olduğu tartışması çoktan unutulmuştur. Çünkü kadın dünya işlerinde sorumluluk yüklenmeye ve gücünü, kabiliyetlerini yaşadığı toplumun istifade edilir kaynaklarına katmaya mecburdur. Bu, gerçeklerin karşımıza çıkardığı vazgeçilmez bir durumdur. Meselâ bugün bütün dünyada, özellikle İlk ve ortaokullarda öğretmen kadrosu ihtiyacını kadınlar yalnız başlarına karşılamaktadırlar. Eğer kadınlar öğretmenlik mesleğine atılmamış olsalardı, bugün dünya büyük bir öğretmen krizi ile karşı karşıya kalacaktı. Artan nüfus karşısında, eğer kadınlar bu sahaya daha fazla atılmazlarsa, gelecek yıllarda bütün dünyada bu kriz kendisini gösterecektir. Bunun yanında, kadına her sahada ihtiyaç vardır ve kadınların bir "taze kuvvet" olarak işbaşı yapmalarında dünya yeni bir umut ışığı görmektedir. Çünkü son yılların olayları göstermiştir M, meselâ geri kalmış memleketlerde, dâvaları kökünden ve sosyal bakımdan ele almadıkça politik operasyonlarla mutlu bir sonuca varmak imkânsızdır.

Kısacası, bugün bizden istenen şey, elimizin hamuru ile her işe karışmamızdır. Ne var ki bundan toplumun çekirdeği olan ailenin, aile düzeninin zarar görmemesi de şarttır. İleri toplumlarda bu dâva kısmen halledilmiştir. Ev işleri eskisine kıyasla çok kolaydır. Makine, el emeğinin yerini almıştır ve organizasyon ilmi dört duvarın içine girmiştir. Psikolojiyle dayanan yeni pedagoji ilmi çocuğun yalnız anne ile değil, anne, baba ve kardeşlerin ilgisiyle ve toplum bağlan geliştirilerek yetiştirilmesi prensiplerini ortaya atmış ve bunun için gerekli müesseseleri kurmuştur. Fakat bunların en önemlisi muhakkak ki evdeki iş bölümüdür. Kadının gücünü dışarıya harcıyabilmesi, herşeyden evvel evdeki sorumlulukların paylaşılmasına bağlıdır. Bu bir zihniyet meselesidir. Bunun için de bizde bir arpa boyu değişikliğe uğramamıştır. Kadın elbette ki gene evin tertipçisidir. Ama, onun ailenin her ferdine ayrı ayrı hizmet etmesi, hepsi için ayrı ayrı oturup kalkması, "ufak işler"le uğraşan bir otomatik makine ve ağır işçi haline sokulması çağımızın gerçeklerine tamamiyle aykırıdır. Ev hayatında müşterek sorumluluğun ve iş bölümünün aile bağlarını kuvvetlendirdiği gerçeği de göz önünde tutulunca, itirazın tek bir noktaya,- tembelliğe dayandığı kolaylıkla meydana çıkar. Evlerdeki enerji kaybı korkunçtur. Bir kişi çalışır, ötekiler yan gelir oturur. Bütün enerji kaynaklarımızdan, bu arada insan gücünden faydalanmak istiyorsak, işe evden başlamamız şarttır.

Moda

Türk modası

Mevsimin en güzel elbisesi, geride bıraktığımız haftanın sonunda, Otel Barikanda, Türk El Sanatlarını Tanıtma Derneği tarafından teşhir edildi. Elbise vizon rengi kristal ipekliden yapılmış bir kokteyl elbisesiydi. Etek ve etek üzerine düşen küçük, tamamiyle kolsuz- bir bluz şeklinde, iki parça olarak hazırlanmıştı. Eski bir uçkurdan alınan sırmalı motifleri ve aynı motiflerle işlenmiş çantasıyla gerçekten göz kamaştırıyordu, Eski hava taşıyan çok modern bir kıyafetti.

Otel Barikanda tertipledikleri satışlı çayda, derneğin faal üyeleri, hep türk işi kolyeler, iğneler, oymadan çiçekler, türk motifli mendiller takmışlardı. Hem eğleniyorlar, hem de tezgâhlarının başına geçerek türk el işinden yapılmış dekoratif eşyalar satıyorlardı. Bakırlar, gümüşler, küçük dekoratif utlar, sazlar ve bağlamalar, minimini takunyalar bir hayli rağbet görüyordu. Çaydaki pastalar da en aşağı bu eski türk işi parçalar kadar dekoratifti. Üyeler elbiseyi kendileri dikmiş, partayı da kendileri hazırlamışlardı.

M U S İ K Î

İstanbul

Buyurun cenaze namazına!

Masasının başında oturan zat, muhatabına dikkatle bakarak, sabrı tükenmiş bir eda ile :

"— Peki efendim, vermiyoruz! Vermiyeceğiz. Vermek mecburiyetin-», de de değiliz. İstersek veririz, istemezsek vermeyiz!.." dedi ve ardından ilave etti :

"— Esasen kabahat bizde ki, size baştan 'hayır' demedik... Deseydik bu kadar vakit israf etmiyecektik. Burada koca bir şehrin âmme hizmetini görüyoruz. Sadece sizin piyano işinizle uğraşılacak değiliz..."

Konuşma, bitirdiğimiz haftanın içinde birgün İstanbul Belediye Sarayının, zil sesi yerine renkli otomatik düğmelerle işleyen, ahize yerine masa üzerindeki küçük, beyaz bir mikrofona konuşulan ve sesin kulaklık yerine duvardaki orta boy bir radyo büyüklüğünde hoparlörlerden geldiği modern telefonlarla mücehhez odalarından birinde cereyan ediyordu. Masa başındaki zat, şehrin konservatuar, opera, tiyatro gibi kültür hizmetlerinden sorumlu Belediye Başkan Yardımcısı Ruhi Kolçak, "vermiyeceğiz" dediği de, iki milyonluk bir şehirde bulunan yegâne iyi konser piyanosuydu.

Amerikalı büyük piyano virtüözü Julius Katcheh'in Türkiyeye gelmesi, İstanbulun kültür kaynaklarına ait acı bir gerçeği, büyük bir sanatçıya tahsis edilebilecek iyi bir piyano bulunmasının problem olduğu gerçeğini tekrar ortaya koydu, şehrin yegâne Konser piyanosu, Amerikan Rockefeller Vakfı tarafından hediye edilmiş olan bir "Steinway"di. Rockefeller Vakfı bunu İstanbula ve İstanbullulara bir kültür hizmeti olarak hediye etmişti. Pek tabii olarak, bu nevi kültür hizmetleri ile en yakından ilgili ve görevli olan bir müesseseye, Belediye Konservatuarına hediye etmişti. "Steinway" Şan Sinemasında duruyor ve zaman zaman alaturka ve alafranga Belediye Konserlerinde kullanılıyordu.

Nisan ayında ise İstanbul sanatseverleri, ender rastladıkları vesilelerden biriyle, dünya çapındaki piyano virtüozlarından birini, Julius KatChen'i dinlemek fırsatı ile karşılaşmaktaydılar.

Katchen, yıllarca evvel geldiği Türkiyeye ait tatlı hatıralar besliyordu. Şöhretinin zirvesine ulaştığı ilk yıllardan birinde, 1948'de Ankara'ya gelmiş, Cumhurbaşkanının huzurunda çalmış, sanatseverlerden gördüğü candan, sıcak alakayı seneler boyunca unutanıamıştı. Kendisine yapılan daveti tereddüdsüz kabul etti. Gerçi bütün konser mevsimi doluydu ama, Türkiyeyi bir dalla ziyaret etmek için diğer bazı önemli angajmanlarında değişiklik yapmaya, hattâ basılarını iptal etmeye, İsrail Filarmoni Orkestrası ile yaptığı plâk kayıtlarım alelacele bitirmeğe, hattâ haftalardır uzak bulunduğu eşinin ve çocuğunun hasretini bir hafta daha çekmeğe hazırdı, Ankarada Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası İle Beethoven'in birinci ve Brahma'm ikinci piyano konsertolarını çalacak, ayrıca bir resital verecek, İstanbullu dinleyicilerinin huzuruna da yine bir resitalle çıkacaktı. Bu kadar sevgiyle, sıcak bir heyecan ve arzu ile geldiği memleketin en büyük şehrinde büyük bir piyaniste tahsis edilecek piyano bulmanın mesele olduğunu tabii ki hatırından bile geçirmiyordu.

Sanata saygı dediğin..

Katchen'i davet eden müessese, İstanbullu müzikseverlerin karşısına çıkan bu değerli kültür hadisesinin hayal kırıklığı ile neticelenmemesi için konsere bir piyano temin etmek üzere her türlü imkâna başvurdu. Bütün piyanoculara, piyano tamircilerine, akordculara soruldu. Böyle bir virtüoza tahsis edilebilecek bir piyano bulup kiralamak için, bu konu ile meşgul olan bütün müesseseler arandı. Neticede problemin büyüklüğü karşısında, buna yardım edebilecek yegâne imkânı elinde bulunduran makama, Belediye Konservatuarının idaresinden sorumlu Belediye Başkan Yardımcılığına müracaat edilerek bu sanat hâdisesine Konservatuarın bir piyano tahsis etmek suretile yardımda bulunması istendi. Piyanonun bütün taşınma, sigorta ve akord masrafları müessese tarafından karşılanacak, ayrıca Belediyece münasip görülen bir kiralama ücreti ödenecekti. Buna ilâveten, Konservatuar Müdürüne, salonun üst balkonunun Konservatuar piyano öğrencilerine -herhangi bir ücret alınmaksızın- tahsis edilebileceği bildirildi. Müdür Hikmet Tongur ise, o günlerde Konservatuar faaliyetleri pek kesif olduğu için öğrencilerin böyle bir konsere katılmalarına imkân ve lüzum olmadığı kanaatindeydi.

"Steinway"in muhafaza edildiği Şan Sinemasının birçok günleri yerli film şirketleri tarafından ayırtılmış/ti. Bu itibarla konser Atlas Sinemasında yapılacaktı. Durum Belediyeye anlatıldı. Sanatçının ziyaretini sağlayan müessese ile Belediye Başkan Yardımcısı ve Konservatuar Müdürü arasında müteaddit görüşmeler yapıldı. Gergi bu görüşmeler esnasında, piyanonun tahsis edilip edilmiyeceğine hangi makamın karar vereceğini, bu piyanonun statüsünün ve tahsis tarzının kesin esaslara bağlanmış olup olmadığını anlamak pek mümkün olmuyordu. Mamafih hele bir dilekçeyle müracaat edilsin, konu incelenecekti. Karar Belediye Başkan Yardımcısına aitti. Ama kendisi, Konservatuar Müdürünün mütalâasını alalım diyordu. Konservatuar Müdürü ise konuyu Polifonik Sanat Kuruluna havale edecekti. Gerçi bu makamlar, piyanonun zedelenmemesi için bir yerden bir yere taşınmasına taraftar değillerdi. Sonra, piyano her isteyene verilirse bu işin sonu mu gelirdi?.. Katchen, Konservatuardaki piyano sınıflarından bitinde sekiz - dokuz yaşındaki öğrencilerin ders gördükleri eski, kırık - dökük ve komple bir revisyona ihtiyaç gösteren, yarım asırlık "Bechstein"de çalabilirse mesele yoktu. Ama "Steinway"e gelince iş değişiyordu. Gelecek piyanist büyük mü, küçük mü, incelensin, bütün mahzurları gözden geçirilsin, herhalde bir karara varılırdı. Gerçi, konser bir hayır cemiyeti tarafından tertiplense idi, piyanonun tahsisinden ve naklinden doğan endişelerin pek önemi kalmıyordu ama, bu büyük piyano virtüözünü davet eden hususî bir müessese idi. Başkan Yardımcısı muhatabına, "siz bir dernek bile değilsiniz..." diyordu. Onun için her şeyi dikkatle gözden geçirmek lâzımdı.

Ruhi Kolçak
Bir yetkili

"Güleriz ağlanacak halimize.."

Neticede, kararın verildiği ve piyanonun verilmeyeceği, konser tarihinden sadece altı gün önce Julius

Katchen'i davet edenlere -şifahen- bildirildi. Belediye Başkan Yardımcısı, "memur değiliz..." diyordu. "Biz karar veririn ve bu piyanistin ziyaretinin kültür hizmeti olup olmadığı hususunda sizinle akademik münakaşalara girişecek değiliz.." Gerçi Belediye Başkan Yardımcısının bu konuda hukuki bakımdan herhangi bir mecburiyeti yoktu. Lâkin Belediyeyi, «Ündeki bu büyük imkânı İstanbul sanatseverlerinden esirgemeye sevkeden bir mecburiyet olmadığını da göz önüne almak gerekirdi. Şehrin kültür hizmetlerini yüklenmiş olan makamlara verilen takdir salâhiyetinin değeri işte bu noktada ortaya çıkıyordu. Şehirde değerli ve her zaman rastlanmayan bir sanat hâdisesinin tahakkukuna yardım etmek Veya engel olmak... Küttür hizmetlerinden sorumlu makam, elindeki tek imkânı esirgemek süretile ikinci şıkkı tercih etmişti,

Bir de iki milyonluk İstanbulun beynelmilel alandaki sanat prestiji meselesi bahis konusuydu : Julius Katchen çapında bir sanatçıya iyi bir konser piyanosu tahsis edilememesi belki Mozambik, Tibet veya Grönland için akla gelebilirdi ama, Batı sanat dünyasında, İstanbul şehrinin tek bir konser piyanosuna sahip olduğunu ve bunun Katchen gibi bir virtüozdan esirgeneceğini tasavvur etmek herhalde kolay değildi.

Konunun önemini takdir eden makamlar bir hal tarzına ulaşılması işin tilerinden gelen gayreti gösterdiler. İstanbul Belediye Başkam piyanonun, nakli hususundaki mahzurlar bertaraf edilebiliyorsa, böyle büyük bir sanat hadisesinden esirgenmemesini temenni etti. İstanbul Valisi konu ile bizzat ilgilendi. Bu kültür hizmetinin tahakkukunu sağlayabilmek için mevcut olan ve mevcut olabilecek bütün imkânları şahsen araştırdı. Lâkin Konservatuarın ve Konservatuardan sorumlu olan Başkan Yardımcılığının tutumları kat'î idi. Başkan Yardımcını Ruhi Kolçak kanserden bir gün evvel de Katchen'i Türkiyeye davet eden müracaat sahiplerine "Vermeyeceğiz!.." diyordu. Sanat Kurulundan karar alınmıştı. Piyanonun verilmesi için bir mecburiyet yoktu.

Katchen, konser için iyi bir piyano bulunmaması ihtimalini işittiği zaman evvelâ şaşırdı, sonra kendine has sakin tebessümü ile gülümseyerek i

"— Ziyanı yok, ben İstanbullulara çalmaya geldim. İcabında küçük bir piyanoda da çalarım. Onlar da beni hoş görürler herhalde... Şehre gelir gelmez ufak bir piyano arayalım. Herhalde akşama kadar bir tane buluruz.. " dedi.

Sonra yanındakilere Ankara konserlerinde edindiği tatlı intibaları anlatmaya devam etti...

KİTAPLAR

Dört tencere

(A. Kadirin şiirleri. İstanbul 1962, İstanbul Matbaası İsteme adresi: Nuruosmaniye caddesi 75. 31 sayfa 250 kuruş.)

A. Kadir, adını kullanış şekliyle, şiir ye edebiyat dünyasıyla yakın ilgileri olanlar dışında pek fazla tanınan bir şair değildir. Oysa ki, Türk şiirinin altın çağı olan Orhan Veliler çağından bugüne kalmış en güçlü şairlerimizden biridir. Korkmadan, çekinmeden, A. Kadir için "iyi şair, özlü şair" denebilir. Yirmi küsur yıldır yazdıkları içinde -ki genel olarak az yazmaktadır-, kötü şiiri yok denecek kadar atîdir. A. Kadir iyi şairliğinin yanında, çeviri eserleriyle de Türk edebiyatına gerçekten büyük emeği

A. Kadirin kitabı
Pencereler insana açık

geçen bir insandır. Azra Erhat ile birlikte çevirdikleri İlyada Destanı, çeviri edebiyatının en iyi örneklerinden biridir.

A. Kadir ilk şiir kitabını 1943 yılında yayınlamıştır, "Tebliğ" adını taşıyan bu kitap, o günlerin gerçekten birbirinden güzel ve özlü kitapları içinde dahi dikkati çekmiştir. Orhan Velinin "Yaprak" dergisinde yayınlanan şiirleriyle de bu dikkati daima uyanık tutan A. Kadirin eh ilgi çekici yönü,' diğer Türk şairleri gibi reklâmını yaptırmasını bilememesi ve gürültüden kaçınmasıdır. Bir karınca sabrı ile şiirlerini dokuyan A. Kadirin bugüne kadar kitap halinde yayınlanan "Tebliğ"den sonraki şiir kitapları "Hoş Geldin Halil İbrahim" ve 1960 yılında yayınlanan "Asıl Adalet" isimli kitaplarıdır. "Dört Pencere'', şairin kitap haline getirilen dördüncü kitabıdır.

A. Kadirin Dört Pencere adlı kitabının üzerine eğilmeden önce, şairin Türk edebiyatına yaptığı bir büyük hizmeti de mutlaka belirtmek bir görevdir. A. Kadir, 1955 yılında "Bugünün Diliyle Mevlâna" adlı bir kitap yazmış ve bu büyük şairi, şiir çevirilerinin eh başarılı örneğiyle günü müze getirmiştir. İlyada ve Mevlâna çevirilerinden sonra A. Kadirin Asım Bezirci ile birlikte hazırladıkları "Seçme Şiirler" adlı kitap da, Batı edebiyatının havasını, Batı şiirinin havasını enerrak örneklerle türkçeye getirmiştir.

A. Kadirin Son şiir kitabı "Dört Pencere"de 22 şiir yer almaktadır. Sairin 1938 yılında yazdığı "Türkü" adlı şiirle başlayan kitapta, daha sonraki yıllarda, yani 1939, 1940, 41, 42, 43 yıllarının şiirleri de yer almaktadır. Şairin dünü ile bugünü arasında rahatça bir mukayese yapmaya yarayan bu tertip dikkatle incelendiğinde görülen şudur: A. Kadir 1938 den bu yana büyük bir gelişme göstermiş, bilhassa mısralarını ortaya koyuşta, kelimelerle oynayışta, serbest nazımla yazmasına rağmen, şiirin o ister istemez aranan musikili ritmini buluşta ustalığını alabildiğine arttırmıştır. 1938 yılındaki Ve daha sonraki şiirlerine göre bugün artık A. Kadirin dili en arı ve duru şeklini almıştır. A. Kadir dün de, bugün de halkın, insanların şairidir. Şiir lerinde alabildiğine bir insan sevgisi, atabildiğine bir sıcaklık ve candanlık vardır. Hiç bir zaman çıtkırıldım salon şairi olmayan, konularını memleketin ve dünyanın dört bir köşesindeki düpedüz insanlardan alan, onların acılarını, sevinçlerini, çokça, da dertlerini dile getiren A. Kadiri iyice anlayabilmek, şiirlerinin zevkine varabilmek için çok lâf etmeğe, ezbere konuşmağa lüzum yoktur. Ondan sâdece bir örnek dahi, şairi tanıtmaya, sevdirmeye yeter. İşte, kitaba da adını veren son şilt, "Dört Pencere": "Kuş ol, kardeş, beni şakı -Göğsümde dört kurşun yarası, - göğsümde dört pencere- - Bir pencere, hürriyet yaylasına. -Göğsümde dört pencere,- bir pencere kardeşlik ormanına. -Göğsümde dört pencere,- bir pencere tokluk denizine. Göğsümde dört pencere, -bir pencere dünya bahçesine. Kuş ol, kardeş, beni şakı. - Bir tanesi bile kalmasın kapalı. - Düşmesin bir damla kan toprağa. Kus ol, kardeş, beni şakı. - Silerlerse hurdan bir gün bu kanı, - kuş ol,' kardeş, beni şakı, - kalk ayağa,"

İstanbul

"At"lı, "Fil"li oyun

Oktay Rifatın İstanbul Şehir Tiyatrosunda oynanan "Atlarla Piller" adlı yeni oyunuyla Max Frisch'in Ankarada, Büyük Tiyatroda oynanan "Don Juan, ya da Geometri Aşkı" adlı oyununu görmüş olanlar, biribiriyle hiç ilgisi olmıyan bu iki oyunun bir noktada birleştiklerini farketmiş olacaklardır : Satranç! Gerçekten de bu iki oyunun ilham kaynağında -eskilerin "tevarüd" dedikleri- bir düşümdeşlik göze çarpıyor. Max Frisch'in Don Juan'ı satranç oyununu kadınlardan, gönül oyunlarından üstün tutmaktadır. Oktay Rifatın kişileri de, kişiliklerini arama çabası içinde, duygu ve düşünce olmaktan çıkıp sahnede canlanıveren ikinci "ben"l.ikleriyle, satranç oyunundaki atlarla filleri hatırlatıyorlar. Oyununa verdiği ad da buradan geliyor.

İnsanoğlunun zamanla, çeşitli olayların etkisiyle ikinci plânda kalan, ama hayat boyu peşini bırakmıyan, çoğu zaman da görünen, bilinen "ben"liğiyle içice yaşıyan ikinci "ben" ligini bir başka "kişi" halinde sahneye çıkarmak, dile getirmek fikri, tiyatroda, yeni bir şey değildir. Bu iki "ben" arasındaki farklar, ayrılıklar, çatışmalar, çelişmeler nice yazarı ilgilendirmiş, ilgi çekici oyunlara da konu olmuştur. Ama seyircinin bu türlü oyunlardan pek hoşlandığı söylenemez. Dünyanın neresinde olursa olsun, seyirci, fazla yorulmadan anlıyacağı, mekanizmasını hemen kavrayabileceği, sade kuruluşlu oyunlardan hoşlanır, sahnede herkesin paylaşacağı duygular, düşüncelerle hareket eden, güldüren, ya da ağlatan kişiler görmek ister.

Oktay Rifatın "Atlarla Filler"i ise ne güldürmek, ne de ağlatmak için yazılmıştır. "Birtakım İnsanlar" yazarı seyirciyi, bu sefer, bir fikir oyununa çağırıyor. Günlük hayatın alelade çerçevesi içinde, kişilerin uyur gibi görünen ikinci "ben"lerini harekete getirerek, zaman zaman yüzeye çıkarmayı deniyor. Böylece ele aldığı karı - koca ile oğul - nişanlı sahnede dört değil, sekiz kişi olarak görünüyor, konuşuyor, düşünüyor ve duyuyorlar. Şasilerin "bu "ikiz"likleri kalın çizgili bir komedi, ya da dram unsuru olarak işlenmediği, geliştirilmediği, salt "düşünce" plânında bırakıldığı için de seyirci bu "karmaşıklıktan yoruluyor, yorulunca sıkılıyor, sıkılınca da., tiyatroya gelmiyor. "Atlarla Filler"in yarı boş salonlara oynanmış olması biraz da bundandır. Bu çeşit "kafa oyunu"nunr meraklısı az, hele bizde...

Sahnedeki oyun

Zihni Küçümen, Turgut Atalayın dekorları içinde, "Atlarla Filler"i doğru bir yorumla anlayışla sahneye koymuştur. Ama yorumunu -seyirciden önce- oyuncuların tümüne anlatabildiği çok şüphelidir. Onun içindir ki kişilerin çoğu sahnede, inanmadan edilen dualar gibi, ezbere konuşuyor, ezbere oynuyorlar. Seyirci sıkılmasın da ne yapsın, oyuncunun duymadığını, anlamadığını nasıl etsin de duysun, anlasın ?

Bununla beraber oğul - nişanlı çiftinde Zihni Küçümen - Aslan Altın - Sibel Göksel - Sevil Ulusay dörtlüsü, "Nazife"de' de Şükriye Atav şuurlu, itinalı oyunlarıyla başarı gösteriyor, seyirciye de ışık tutuyorlar. .

"Atlarla. Filler" den bir sahne
İnsan ve hayaletleri...

Lady'nin aşkı

Oraloğlu Tiyatrosu mevsimi, etrafında hayli merak ve ilgi uyandıran bir oyunla kapatacaktır. Ama bu merak ve ilgi "Kötü Tohum" için olduğu gibi, işin "sanat" yönüyle değil, temsillerden önce gazetelerde çıkan bazı resimlerin yardımıyla seyircide uyanan "çıplaklık" izlenimiyle ilgilidir: Başkadın rolünün aşk sahnelerindeki çıplaklığı... Oysaki İstanbulun türlüsünü gördüğü "strip-tease" gösterilerinin, her seyircide az çok bulunan, bu merak ve ilgiyi hayli gidermiş olacağı sanılırdı...

D. H. Lawrence'wı, zamanında hatırı sayılır fırtınalar koparmış olan romanından çıkarılan oyunun yatakta geçen kısa bir sahnesi, o resimlere bakarak hayale kapılmış olanları kırıklığa uğratmış olmalıdır. Çünkü bu yönden, oyunda tiyatro âdabını çiğneyen hiçbir şey yoktur. Böyle olunca da seyircimin bu oyuna gösterdiği ilgiyi daha başka sebeplere bağlamak gerekiyor : Oyunu, oyuncuları beğenmesine...

Burjuva dramlarının, günümüz tiyatrosunun ne olduğunu, ne olması gerektiğini kavramış olan genç ve aydın kuşaklar dışında, her zaman, her yerde geniş bir topluluğu kendine çekmiye devam ettiği bir gerçektir. İşte, Birinci Dünya Savaşından yarı belden aşağısı tutmaz bir insan külçesi halinde dönen kocasının kendisine veremediği zevkleri, şatolarının orman bekçisiyle paylaşan, işi ondan çocuk edinmeğe kadar vardıran bir lady'nin, etlicanlı bir ingiliz kadınının seksüel dramı, aradan bir İkinci Dünya Savaşı geçtiği, bugünün soylu ingilizleri için bile artık bir "dram" olmaktan çıktığı halde, hâlâ seyirci kalabalıklarını kendine çekebiliyor. Hele "lady" leri ve "aşk"larını hâlâ merak edenlerin bol olduğu ülkelerde...

Sahnedeki oyun

Oraloğlu Tiyatrosunda "Lady Chatterley"in kazandığı başarıyı biraz da oyunun iyi sahneye konulmuş, iyi oynanmış olmasında aramak yanlış olmıyacaktır.

Eseri itina ile sahneye koymuş

"Lady Chatterley'in Aşkı"
Âdemle Havva...

olan genç rejisör, Ergun Köknar, oyuncuları dudak dudağa öpüştürecek -hattâ seksüel duyguları, bakış ve jest olarak, duyuracak- kadar realist davranmış, oyuncular da bu davranışa uymakta güçlük çekmemişler. Eserin özündeki seksüel hava, böylece, oyunun bütününe sinmiş, sahnelerimizde belki ilk defa böylesine bir duygu, bir. hava, kaçamak yollara sapılmadan, çekinmeden, yapmacıklı bir utangaçlığa düşülmeden, apaçık, insanca verilmiş, kimseyi de rencide etmemiştir. Yeni bir "Düşman" hadisesi yaratılmadığına bakarak seyircimizin, son onbeş yılda, çok olgunlaştığına, sevinerek, hükmedilebilir.

Bellibaşlı rollerden Lady Chat'terley'i Lâle Oraloğlu, kadınlığının bütün duyarlığını zekice kullanarak oynamış ve "lady" liginden çok "dişi" ligi ağır basan bir tip olarak canlandırmıştır. Kocası kötürüm Lord Chatterley'de Sadri Alışık, ingiliz aristokrasininin bencilliği, herkesi Ve herşeyi hor gören sömürgeci dünya görüşü kadar, güzel karısını kaybetmemek için katlandığı fedakârlıkları, öyle iken kanayan erkek gururunu, elden bırakamadığı kıskançlıkları ayrı ayrı belirten çok cepheli kompozisyonuyla gerçek bir başarı kazanmıştır.

Hanımını seven orman bekçisi Oliver Mollors'da Yağız Tanlı, sadeliği, basitliği içinde duygulu bir âşık olmasını bilmiştir, Lady Chatterley'in babasında İbrahim Delideniz, yaşlı, realist bir İngiliz lordunu inandırıcı çizgilerle veriyor. Ama kılık kıyafetiyle İmparatorluğun parlak devrinin değil, İkinci Dünya Savaşından sonra vergilerini bile ödeyemeyen yokluk devrinin lortlarını hatırlatarak....

Beklenen üç kanun

Lûtfi AY

Çalışmaları, komite ve komisyonlardaki ön hazırlıklarla beraber, bir yıldan fazla sürmüş olan Eğitim Şûrası sona ereliberi, bu memleketin sanat hayatına yeni bir düzen, yeni bir yön verilmesini özleyenler üç kanun tasarısının Büyült Millet Meclisine verilmesini, bir an önce yürürlüğe girmesini dört gözle beklemektedirler.

Bu kanun tasarılarının başında Tiyatro, Opera, Müzik ve Bale öğretimine yeni bir anlayış getirecek, sahnelerimizin ve öğretim kurumlarımızın ihtiyaçlarını daha iyi karşılayacak "Devlet Müzik ve Temsil Akademisi- ve Devlet Konservatuarları" tasarısı gelmektedir. Komite ve Komisyonların hazırlık çalışmaları sırasında türlü yorumlara, tartışmalara, hattâ çeşitli yeni tekliflere konu olan bu tasarı nihayet Şûra toplantılarında, prensip bakımından, son şeklini almış, daha önemlisi, ihtiyaçlara cevap verecek hükümlere bağlanma yoluna girmiştir. Bu tasarı kanunlaşınca, memleketimizdeki müzik ve temsil sanatları Öğretimini bağımsızlığa, daha üstün bir seviyeye, bilhassa yokluğu şiddetle duyulan yetkili öğretim üyesi yetiştirme imkânlarına kavuşturacaktır. Yalnız, bu arada unutulmaması gereken birkaç gerçeği hatırlatmakta fayda vardır :

1 — "Devlet Müzik Ve Temsil Akademisi" gibi, yeni kurulacak "Devlet Konservatuvarları"da bağımsız bir Öğretim ve idareye kavuşmalıdır. Bunları Akademi bünyesi içinde, ona tâbi, kurumlar olarak bırakmak şöyle dursun, hor bölümün Konuervatuvar çatısı altında birleşmiş ayrı yüksek meslek okulları olarak, öğretim bağımsızlığına sahibolmalarında büyük faydalar vardır. Her bilimin, her sanatın küçük küçük ihtisas kollarına ayrıldığı bir çağda, özellikleri bakımlından büyük farklar gösteren bu dört bölümü tek yönetim altında toplamak, kurulması istenen yeni düzenden bekleneni sağlıyamaz.

2 — Dikkate alınması gereken önemli bir konu da lora alanının bugünkü âcil ihtiyaçtandır. Bu ihtiyaçlar, herşeyden önce, İstanbulda dört bölümü de içine alacak tam teşkilâtlı bir Devlet Konservatuvarının artık kurulmasını sorunlu kılmaktadır. Şehir Tiyatrosu sahnelerinin, özel tiyatroların sayıları yıldan yıla artarken, İstanbul gibi eski bir sanat merkezini daha fazla 'kanservatuvarısız" bırakmamalıyız.

3 — Konservatuvar öğrenimini artık bir yüksek meslek öğrenimi olarak benimsemek zamanı gelmiştir. Umumi kültür bakımından daha hazırlıklı gençlerden, meslek bilgi ve kültürüne daha geniş yer verecek bir öğrenimle daha kuvvetli sanatçı kuşakları yetiştirebilmek için Konservatuvarlara lise mezunları alınmalıdır. Müzik ve Bale gibi küçük yaştan başlaması gereken bölümler ayırdedilirse, Tiyatro ve Opera bölümleri, üç yıllık bir yüksek öğrenimden sonra, dileyenleri Akademiye devamda serbest bırakarak mezun verebilir.

4 — Yirmibeş yıllık tecrübe göstermiştir ki Konservatuvarın yahu oluşu, İdareyi Öğretim problemleri kadar, belki daha çok disiplin problemleriyle meşgul etmektedir. Yeni Konservatuvarların, artık lise mezunu alacalı Opera ve Tiyatro bölümleri olsun, yatısız olmalı, ihtiyacı olanlara, Üniversite öğrencileri gibi burs verilmelidir.

5 — Burslu olsun., burssuz olsun, Konservatuvar mezunlarından mecburi hizmet yükü kaldırılmalı, amaç bilgili, kültürlü sanatçı yetiştirmek olmalıdır. Buna karşılık bütün mezunların Devlet Tiyatrosu, Operası, Orkestrası gibi ödenekli icra kurumlarında otomatik olarak görevlendirilmeleri gibi, peşin bir taahhüde de yer verilmemelidir. Bugünkü sistem, yarin mezun sayısı çoğalınca, anormal kadro kabarıklıklarına sebebolacağı gibi özel kurumları da Konservatuvar mezunu sanatçı alamamak durumunda bırakacaktır.

6 — Üzerinde durulacak çok önemli bir konu da kitapsızlıktır. Konservatuvar öğretimini Bağlıyacak ders kitapları kadar, bu öğretimi besliyecek, tamamlıyacak meslek kitaplarının, genel sanat literatürünün geniş bir telif ve tercüme kitaplığı içinde toplanması çok gecikmiştir. Bunun için, Akademiye tanınan imkânlara paralel olarak. Konservatuvarlara da devamlı yayın yapabilmek imkânları verilmelidir.

Yeni Devlet Konservatuvarları tasarısında dikkate alınması faydalı olacak en önemli konular bunlardır. Bölge Tiyatroları Ve Devlet Tiyatrosu yeni teşkilât kanunu tasarılarından sözetmeği sonraya bırakıyorum..

S A N A T

Haberler

önemli bir sergi

Geride bıraktığımız hafta cuma günü, Ankara Arkeoloji Müzesinde önemli bir sergi açıldı. Sergiyi, Türk-Fransız Kültür Cemiyeti ile Ankara Fransız Kültür Merkezi birlikte düzenlemişlerdi. Millî Eğitim Bakanı ile Fransa Büyük Elçisi de serginin koruyuculuğunu üzerlerine almışlardı.

Fransız Dekoratif Sanatları (Halıcılık - Seramik - Vitray) sergisinin açılışında seçkin bir topluluk vardı. Serginin, Fransız dekoratif sanatlarını tanıtması yönünden de önemliliğini kabul etmek gerekir.

Ankara Fransız Kültür Merkezi, ek sık düzenlediği bu çeşit sergi, konferans ye gösterilerle, bir yandan Türk - Fransız Kültür ve sanat yakınlaşmasını sağlamakta, bir yandan da geniş bir sanat faaliyetini Başkente getirmektedir.

Sinema Klübü

Fransız Kültür Merkezinin Sinema Klübü de çalışmalarını hızlandırmıştır. 12, 13, 14 Nisan günleri hem film gösterileri yapılacak, hem de Le Monde gazetesinin sinema eleştirmecisi M. Jean de Baroncelli tarafından İki konferans verilecektir.

Gerek gösterilecek filmlerin, gerekse Baroncelli'nin vereceği konferansların ilgi çekici olacağına muhakkak gözüyle bakılmaktadır.

Köşekapmaca

Meydan Sahnesi önümüzdeki günlerde yeni bir oyunu Ankara seyircilerine sunmak için çalışmalarını hızlandırmıştır. Bu yeni oyun bir Fransız komedisidir. Eserde Çetin Köroğlu, Esin Avcı, Deniz Serez, Yılmaz Cüda, Nur Sabuncu ve Yıldız Demir Oynıyacaklardır. Bu ayın ortalarında başlayacak olan yeni oyunla Meydan Sahnesi bu mevsimi kapayacaktır.

Bu eserde, Ankaralı seyirciler Yılmaz Gruda ile sahneye yeni kazandırılmış Deniz Serez ve Yıldız Demiri göreceklerdir.

"Günlük" özel sayısı

Türk Dil Kurumunun yayın organı Türk Dili dergisi, uzun bir süreden beri hazırlıklarını yaptığı "Günlük - Jurnal" Özel Sayısını bu ay çıkardı. Bu sayı, bir derginin özel sayısı olmaktan çok, bir eser; niteliğindedir. 232 sayfalık bu "Günlük özel Sayısı" nda, Alman. Amerikan. Danimarka, Fransız, Hollanda, İngiliz, İsviçre, Italyan ve Türk Edebiyatımda "Günlük -Journal" yazmış en ünlü yazar ve sanatçıların günlüklerinsen seçmeler bulunmaktadır, özel Sayı Atatürkün günlüğü ile başlamaktadır. 70'den fazla yazar ve sanatçı bu sayıda yer almıştır. Belli başlı adlar şunlardır: Goethe, Paul Kloe, Fraıız Kalka, Heinrich Böll, Emerson, Walt Whitman. Kierkegaard, Stendhal, Delacroix, Baudelaire, Gide, Maurlac, Maurois, Cocteau, Anne Frank, Maugham, Stephen Spender, Max Frisch. Türk Edebilyatından da Âli Bey, Nigâr Binti Osman, Lûtfi Simavî, İbnülemin, Mahmut Kemal İnal, Ahmet Refik, ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Ruşen Eşref, Falih Rıfkı Atay, Cemal Tollu, Ataç, Selâhattin Batu, Burhan Arpad, Samim Kocagöz, Salâh Birsel, Turgut Uyar, Orhan Duru, Ferit Edgünün "Günlük"lerinden seçmeler verilmiştir.

Bu özel sayıda "Günlük Üzerine" adlı "Günlük"ün özelliklerini, önemini ve değerini belirten bir tanıtma yazısından başka, Suut Kemal Yetkin ile Memet Fuat ve Talât S. Halmanın "Günlük" ile ilgili birer yazıları bulunmaktadır, özel sayının sonuna "Günlük"lerinden seçmeler yapılan sanatçıların biyografileri de konulmuştur.

Bir açık oturum

Türk Dil Kurumu, 19 Mayısta İstanbulda bilim adamlariyle gazetecilerin katılacağı bir açık oturum düzenlemeğe karar vermiştir. Açık Oturumda "Dilimizde özleşmenin sınırı ne olmalıdır?" konusu tartışılacaktır. Kurumun Tanıtma Kolu bu konu üzerinde gerekli çalışmalara başlamıştır. Açık Oturumun Türk dilinin özleşmesi konusunda çeşitli düşüncelerin ortaya dökülmesine, tartışılmasına İmkân vermesi bakımından geniş ilgi toplayacağı tahmin edilmektedir.

TASARRUF SAHİPLERİ İÇİN

MÜHİM BİR TARİH

Nisan

PAZAR	PAZARTESİ	SALI	ÇARŞAMBA	PERSEMBE	CUMA	CUMARTESİ
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	[illegible]	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

TÜRKİYE İŞ BANKASI

en fazla ikramiye veren bankadır

Senenin ikinci zengin çekilişine katılabilmek için tasarruflarınızı en geç **12 Nisan** akşamına kadar İş Bankasında toplayınız. Bu çekilişte 20 talihli 20 Apartman Dairesi, 2 talihli 100.000'er lira, 30 talihli 5.000'er lira, 200 talihli 1000'er lira ve 10.000 talihli çeşitli para ikramiyeleri kazanacaklardır.

12 Haziranda

2

MİLYON

Basın (A. 2600) — 227